

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΙΡΑΙΩΣ
ΤΜΗΜΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΣΤΗΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΤΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΚΑΙ
ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ ΜΟΝΑΔΩΝ

Ο ΑΝΤΙΚΤΥΠΟΣ ΤΗΣ ΕΞ ΑΠΟΣΤΑΣΕΩΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ
ΣΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ

ΜΑΡΜΑΡΑ ΣΤΥΛΙΑΝΗ

Διπλωματική Εργασία υποβληθείσα στο Τμήμα Οικονομικών Επιστημών του Πανεπιστημίου Πειραιώς ως μέρος των απαιτήσεων για την απόκτηση Μεταπτυχιακού Διπλώματος Ειδίκευσης στην Οικονομική της Εκπαίδευσης και Διαχείριση Εκπαιδευτικών Μονάδων.

Πειραιάς, Ιανουάριος 2022

UNIVERSITY OF PIREAUS
DEPARTMENT OF ECONOMICS

MASTER PROGRAM
IN ECONOMICS IN EDUCATION AND
MANAGEMENT OF EDUCATIONAL UNITS

THE IMPACT OF DISTANCE EDUCATION ON THE
EDUCATIONAL COMMUNITY

By

MARMARA STYLIANI

Master Thesis submitted to the Department of Economics of the University of Piraeus in partial fulfillment of the requirements for the degree of Master of Arts in Economics in Education and Management of Educational Units.

Piraeus, Greece, January 2022

Στους γονείς μου

Ευχαριστίες

Η μεταπτυχιακή εργασία με τίτλο «Ο Αντίκτυπος της Εξ αποστάσεως Εκπαίδευσης στην Εκπαιδευτική Κοινότητα» πραγματοποιήθηκε στα πλαίσια του μεταπτυχιακού προγράμματος «Οικονομικά της Εκπαίδευσης και Διαχείριση Εκπαιδευτικών Μονάδων». Θα ήθελα ευχαριστήσω τον κύριο Καρκαλάκο Σωτήρη, βασικό επιβλέποντα, για τις κατευθυντήριες οδηγίες που μου προσέφερε για την βελτίωση και ολοκλήρωση της εργασίας.

Επιπλέον θα ήθελα να αποδώσω ευχαριστίες στους συναδέλφους εκπαιδευτικούς που συνέβαλαν τόσο στον έλεγχο της ποιότητας του εργαλείου της έρευνας όσο και στην συμπλήρωση του ερωτηματολογίου.

Ο αντίκτυπος της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης στην εκπαιδευτική κοινότητα.

Σημαντικοί όροι: εξ αποστάσεως εκπαίδευση, αντίκτυπος, εκπαιδευτικοί, Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση.

Περίληψη

Η εκπαίδευση αποτελώντας έναν από τους βασικούς πυλώνες στήριξης και εξέλιξης της κοινωνίας δεν δύναται να μην επηρεάζεται από τις ραγδαίες τεχνολογικές εξελίξεις. Βάσει των εξελίξεων αυτών αλλάζει και ο ρόλος του σύγχρονου εκπαιδευτικού που καλείται να επιμορφώνεται συνεχώς και να ανταποκρίνεται επιτυχώς στις ανάγκες της ιδιότητας του καθοδηγητή. Η πανδημία covid-19 μάλιστα διατάραξε την κοινωνική ζωή και την κανονικότητα της εκπαιδευτικής διαδικασίας απαιτώντας έκτακτη εφαρμογή εξ αποστάσεως εκπαίδευσης για παιδαγωγικούς και κοινωνικούς σκοπούς. Η τεχνολογία κλήθηκε να αναπληρώσει το κενό της απόστασης, προσφέροντας δυνατότητες διάδρασης και διατήρησης της επικοινωνίας. Με αφορμή την καθολική εφαρμογή της τηλεεκπαίδευσης κατά την αναστολή της φυσικής λειτουργίας εξετάζεται στην παρούσα διπλωματική εργασία ο αντίκτυπος της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης στην εκπαιδευτική κοινότητα ως προς την εκπαιδευτική πράξη και ως προς τον εκπαιδευτικό προσωπικά. Δείγμα αυτής της έρευνας αποτέλεσαν 50 εκπαιδευτικοί Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης και η διερεύνηση των απόψεων τους σχετικά με το θέμα πραγματοποιήθηκε μέσω της συμπλήρωσης ενός ερωτηματολογίου. Μερικά από τα βασικά αποτελέσματα της έρευνας είναι πως οι συμμετέχοντες αντιμετωπίζουν γενικά θετικά την εξ αποστάσεως εκπαίδευση, διαθέτουν την ικανότητα εφαρμογής της και εκτιμούν τις δυνατότητες που αυτή προσφέρει ως προς την καινοτομία και την στήριξη συγκεκριμένων εκπαιδευόμενων. Παρόλα αυτά εμφανίζονται διστακτικοί προς τις μεθόδους εξ αποστάσεως εκπαίδευσης, θεωρώντας ότι δεν δύναται να εφαρμοστεί στην διδασκαλία κάθε μαθησιακού αντικειμένου και ότι απαιτείται τόσο παροχή τεχνικής υποστήριξης και επιμορφώσεων στις νέες τεχνολογίες όσο και εφαρμογή μέτρων προστασίας των προσωπικών δεδομένων.

Keywords: distance education, impact, educators, Primary education.

Abstract

Education, being one of the main pillars of support and development of society, cannot be unaffected by rapid technological developments. Based on these developments, the role of the modern teacher is changed, demanding constant training so as to successfully fulfil the needs of the mentor capacity. The covid-19 pandemic disrupted social life and the regularity of educational processes, requiring in an emergent manner the implementation of distance education for pedagogical and social purposes. Technology has been called upon to fill the gap created by physical distance, offering opportunities for interaction and communication. On the occasion of the universal application of distance education during the suspension of the schools' operation, the present dissertation examines the impact of distance education on the educational community in terms of the educational practice and of the teacher personally. The sample of this research consists of 50 Primary Education teachers and a questionnaire is used for the survey of their views on the subject. Some of the main results of the research are that participants generally have a positive attitude towards distance education, are capable of applying it and appreciate the possibilities that it offers in terms of innovation and support for specific learners. However, they are hesitant about distance learning methods, considering that it cannot be applied as a teaching mechanism in every subject and expressing the need for provision of technical support and training in new technologies as well as for implementation of personal data protection measures.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Περίληψη	v
Abstract	vi
Κατάλογος Πινάκων	ix
Κατάλογος Διαγραμμάτων	ix
Συντομογραφίες και Ακρωνύμια	x
Περιεχόμενα	
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1	1
Η ΕΞ ΑΠΟΣΤΑΣΕΩΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ: ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ	1
1.1 Εισαγωγή	1
1.2 Βιβλιογραφική Ανασκόπηση	2
1.2.4 Μειονεκτήματα της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης για την εκπαιδευτική κοινότητα	5
1.2.5 Η εξέλιξη της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης στην Ελλάδα	7
1.2.6 Προκλήσεις εφαρμογής της Εξ αποστάσεως Εκπαίδευσης	8
1.2.7 Ανασκόπηση ερευνών	10
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2	13
ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΕΡΕΥΝΑΣ	13
2.1 Στόχος και ερευνητικά ερωτήματα	13
2.2 Μέθοδος της έρευνας	13
2.3 Δείγμα της έρευνας	14
2.4 Ερευνητικές Υποθέσεις	14
2.5 Εργαλείο συλλογής δεδομένων έρευνας	15
2.6 Εγκυρότητα του ερωτηματολογίου	16
2.7 Μέθοδος ανάλυσης δεδομένων ερωτηματολογίου και αξιοπιστία έρευνας	17
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3	17
ΑΝΑΛΥΣΗ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ	17
3.1 Αξιοπιστία κλιμάκων	17
3.2 Περιγραφική ανάλυση δημογραφικών στοιχείων συμμετεχόντων στην έρευνα.	18

3.3. Ανάλυση δεδομένων για την πρόσβαση στην τεχνολογία	23
3.4 Ανάλυση δεδομένων για την εξοικείωση με την εξ αποστάσεως εκπαίδευση	24
3.5 Ανάλυση απόψεων για την εξ αποστάσεως εκπαίδευση	26
3.6 Ανάλυση του αντίκτυπου της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης στο διδακτικό έργο	28
3.7 Ανάλυση του αντίκτυπου της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης στον εκπαιδευτικό	30
3.8 Ανάλυση των προτάσεων των εκπαιδευτικών για την εξ αποστάσεως εκπαίδευση	32
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4	33
ΣΥΖΗΤΗΣΗ-ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	33
4.1 Γενικά συμπεράσματα – Έλεγχος υποθέσεων	33
4.2 Αντίκτυπος της εξ αποστάσεως στην διδακτική πράξη	34
4.3 Αντίκτυπος της εξ αποστάσεως στον εκπαιδευτικό	35
4.4 Περιορισμοί της έρευνας	37
4.5 Προτάσεις	37
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	38
Ελληνική	38
Ξενόγλωσση	41
Διαδικτυακοί τόποι	43
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ	44
Ερωτηματολόγιο Έρευνας	44

Κατάλογος Πινάκων

Πίνακας 3.1 Έλεγχος Αξιοπιστίας Cronbach-a	18
Πίνακας 3.2 Εκπαιδευτικό επίπεδο	20
Πίνακας 3.3 Κατοχή πιστοποίησης Τ.Π.Ε.	20

Κατάλογος Διαγραμμάτων

Διάγραμμα 3.1 Φύλο συμμετεχόντων	19
Διάγραμμα 3.2 Ηλικία συμμετεχόντων	19
Διάγραμμα 3.3 Έτη προϋπηρεσίας συμμετεχόντων	21
Διάγραμμα 3.4 Επίπεδο τάξεων διδασκαλίας συμμετεχόντων	22
Διάγραμμα 3.5 Χρήση εξ αποστάσεως διδασκαλίας πριν από την πανδημία	22
Διάγραμμα 3.6 Πρόσβαση στο Διαδίκτυο από τους χώρους διδασκαλίας της εκπαιδευτικής μονάδας	23
Διάγραμμα 3.7 Βαθμός πρόσβασης στον απαραίτητο εξοπλισμό και υποστήριξη	24
Διάγραμμα 3.8 Αναζήτηση καινοτόμων μεθόδων και εφαρμογή μέσω διαδικτύου	25
Διάγραμμα 3.9 Επιτυχής παρουσίαση μαθησιακού αντικειμένου μέσω της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης	25
Διάγραμμα 3.10 Βαθμός συμφωνίας συμμετεχόντων σε απόψεις για την εξ αποστάσεως διδασκαλία	27
Διάγραμμα 3.11 Ο αντίκτυπος της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης στο διδακτικό έργο	29
Διάγραμμα 3.12 Ο αντίκτυπος της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης στον εκπαιδευτικό	31
Διάγραμμα 3.13 Προτάσεις βελτίωσης του πλαισίου της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης	32

Συνομογραφίες και Ακρωνύμια

ΕξΑΕ	Εξ αποστάσεως εκπαίδευση
ΕΣΠΑ	Ευρωπαϊκό Συμβούλιο Προστασίας Δεδομένων
Η/Υ	Ηλεκτρονικός Υπολογιστής
ΟΟΣΑ	Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης
ΠΕ	Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση
Τ.Π.Ε.	Τεχνολογίες Πληροφορίας και Επικοινωνίας
Covid-19	Corona Virus Disease
ECDL	European Computer Driving License
GDPR	General Data Protection Regulation

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

Η ΕΞ ΑΠΟΣΤΑΣΕΩΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ: ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

1.1 Εισαγωγή

Η 4^η Βιομηχανική Επανάσταση αποτελεί την νέα πραγματικότητα επηρεάζοντας κάθε έκφανση της ανθρώπινης δραστηριότητας και της λειτουργίας της κοινωνίας, δημιουργώντας παράλληλα ανάγκες ανάληψης δράσης και εξέλιξης. Καθώς δεκάδες επαγγέλματα εξαλείφονται λόγω της ψηφιακής ανάπτυξης και των επικείμενων αλλαγών της, καμία επαγγελματική δραστηριότητα δεν δύναται να αποκρούσει την αναγκαιότητα της τεχνολογικής προόδου.

Σύμφωνα με τον Οργανισμό Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης (2013) το 42% των δεξιοτήτων που απαιτούνται για την επιτυχή ολοκλήρωση διαδικασιών στον επαγγελματικό τομέα θα μεταβληθεί εντελώς έως το τέλος του 2022. Περισσότερο από το 60% των παιδιών που βρίσκονται στο εύρος ηλικιών 6 έως 12 ετών θα εργαστούν σε επαγγέλματα που αυτήν την στιγμή δεν είναι γνωστά στον ανθρώπινο νου. Όπως υποστηρίζει ο Στάμκος (2019) είναι αναγκαίο οι άνθρωποι “να μάθουν να μαθαίνουν” κατά την διάρκεια της κοινωνικής και επαγγελματικής τους ζωής. Οι δεξιότητες που απαιτούνται για την επιτυχημένη ανάληψη και διεκπεραίωση καθηκόντων μεταβάλλονται συνεχώς αυξάνοντας τον άκριτο ανταγωνισμό στην αγορά εργασίας. Η ενεργός μάθηση νέων τρόπων εφαρμογής των τεχνολογιών και η ανάπτυξη επικοινωνιακών δεξιοτήτων με έμφαση στις αρχές της συναισθηματικής νοημοσύνης και της διαπραγμάτευσης θα θεωρούνται από τους μελλοντικούς εργοδότες τα βασικότερα χαρακτηριστικά που οφείλει να κατέχει ένας υποψήφιος.

Σε μία καθημερινότητα συνεχών αλλαγών και αναγκαιότητας νέων δεξιοτήτων η εκπαίδευση καλείται να αναλάβει καθοριστικό ρόλο στην διαμόρφωση της νέας ψηφιακής πραγματικότητας. Παράλληλα η εκπαιδευτική κοινότητα έχει επηρεαστεί ίσως περισσότερο από οποιοδήποτε τομέα της κοινωνίας. Οι εξελίξεις είναι ραγδαίες παγκοσμίως με την κρισιμότερη τα τελευταία δύο έτη να μην είναι άλλη από την πανδημία Covid-19. Μέσα σε εξαιρετικά σύντομο χρονικό διάστημα οι τεχνολογικές γνώσεις και η προσαρμοστικότητα στις νέες μεθόδους αποτέλεσαν αναγκαιότητα στον χώρο της εκπαίδευσης. Η παρούσα έρευνα δεν

επικεντρώνεται τόσο στην κατάσταση της εκπαιδευτικής πράξης όπως αυτή διαμορφώθηκε κατά την περίοδο της πανδημίας του κορονοϊού αλλά στον αντίκτυπο της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης στην εκπαιδευτική κοινότητα ως προς το έργο των εκπαιδευτικών και τις συνέπειες που επιφέρει στην προσωπική τους ζωή, ψυχολογία και ανάπτυξη.

Στο πρώτο κεφάλαιο της εργασίας θα παρουσιαστεί μία σύντομη εισαγωγή που περιέχει γενικές πληροφορίες και συνοπτικά το θέμα της έρευνας για να επιτευχθεί ομαλότερη μετάβαση στο κυρίως μέρος της εργασίας. Μέσω βιβλιογραφικής ανασκόπησης του θέματος θα γίνει προσπάθεια για εννοιολογική προσέγγιση της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης. Πιο συγκεκριμένα θα παρουσιαστεί ο ορισμός της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης, χαρακτηριστικά και μορφές της καθώς και πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα της εφαρμογής της για την εκπαιδευτική κοινότητα. Τέλος θα συμπεριληφθεί μία σύντομη αναδρομή της εξέλιξης της εξΑΕ στην Ελλάδα καθώς και μία παρουσίαση των προκλήσεων που ενέχει η εφαρμογή της.

Στο δεύτερο κεφάλαιο θα παρουσιαστεί ο σκοπός της έρευνας καθώς και η μεθοδολογία. Πιο αναλυτικά, ο σκοπός της έρευνας συνοψίζεται στην διερεύνηση του αντίκτυπου της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης στην εκπαιδευτική κοινότητα, ως προς το διδακτικό έργο και ως προς την προσωπική ευημερία των εκπαιδευτικών της Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης. Επιπλέον θα παρουσιαστούν η μέθοδος της έρευνας, τα βασικά χαρακτηριστικά του δείγματος, το εργαλείο συλλογής δεδομένων, καθώς και η εγκυρότητα και αξιοπιστία του.

Στο τρίτο κεφάλαιο της εργασίας θα πραγματοποιηθεί ανάλυση και περιγραφική παρουσίαση των δεδομένων που προέκυψαν από την διεξαγωγή της έρευνας ενώ παρουσίαση των συζήτηση των αποτελεσμάτων καθώς και περιορισμών και προτάσεων θα γίνει στο τέταρτο κεφάλαιο.

1.2 Βιβλιογραφική Ανασκόπηση

Η ένταξη των Τεχνολογιών Πληροφορικής και Επικοινωνιών (Τ.Π.Ε.) και η εφαρμογή τους στον χώρο της εκπαίδευσης έχουν αποτελέσει αντικείμενο έρευνας και αναφοράς σε πολλά επιστημονικά βιβλία και άρθρα, μελέτες και εργασίες ιδιαίτερα τον τελευταίο μισό αιώνα. Σύμφωνα με την Σολομωνίδου (2006) η ανάπτυξη των ΤΠΕ και η επιρροή τους στην εκπαιδευτική τεχνολογία έχει προκαλέσει μεταβολές σε επίπεδο εκπαιδευτικού σχεδιασμού, μεθοδολογίας διδασκαλίας και τεχνικών μάθησης. Η εκπαίδευση αναμφίβολα επιτελεί καθοριστικό ρόλο στην διαμόρφωση κοινωνικών αξιών και τάσεων και οφείλει να συμβαδίζει με τις τεχνολογικές και κοινωνικές εξελίξεις της εκάστοτε πραγματικότητας. Η σημασία που

έχει αποκτήσει η εξ αποστάσεως εκπαίδευση αποδεικνύεται και σύμφωνα με τις Μιμίνου και Σπανακά (2013) που όπως καταγράφουν στην έρευνα τους για την καταγραφή βιβλιογραφικών πηγών για την εξ αποστάσεως εκπαίδευση η συνολική παραγωγή άρθρων για την σχολική εξΑΕ έχει αυξηθεί από 5% την δεκαετία του 1980 σε 86% την δεκαετία του 2010. Καταδεικνύεται η επικαιρότητα του θέματος και η ανάγκη οριοθέτησης του θεωρητικού πλαισίου για να υποστηριχτεί η ανάπτυξη αυτής της μορφής εκπαίδευσης στο εκάστοτε περιβάλλον.

1.2.1 Εννοιολογική Προσέγγιση της Εξ αποστάσεως Εκπαίδευσης

Η εξ αποστάσεως εκπαίδευση αποτελεί σημαντικό αντικείμενο έρευνας και αναφοράς τις τελευταίες δεκαετίες λόγω ανάπτυξης της τεχνολογίας και τα τελευταία δύο έτη λόγω εφαρμογής μεθόδων τηλεεκπαίδευσης στο πλαίσιο της αναστολής της φυσικής λειτουργίας των σχολικών μονάδων λόγω της πανδημίας COVID-19 και συναντάται στην βιβλιογραφία ως «τηλεκπαίδευση (distance education)» και «ηλεκτρονική μάθηση (e-learning)». Πολλές διατυπώσεις εννοιολογικών προσεγγίσεων της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης έχουν εντοπιστεί στην διεθνή βιβλιογραφία με κοινά στοιχεία τους σύμφωνα με τον Keegan (2001) την ύπαρξη φυσικής απόστασης μεταξύ του εκπαιδευτή και του εκπαιδευόμενου και την μορφή διατύπωσης και παροχής του εκπαιδευτικού υλικού, χωρίς όμως να απουσιάζει η επικοινωνία. Σύμφωνα μάλιστα με την παραδοχή των Σοφός *et. al.* (2015) η εκπαιδευτική προσέγγιση της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης "συνδυάζει σε ένα δυναμικό μοτίβο την χρήση της τεχνολογίας με την παιδαγωγική σκοπιμότητα ως πρωταρχικό στόχο σε ένα πλαίσιο διάδρασης, επικοινωνίας και αλληλεπίδρασης". Βάσει της διαπίστωσης του Peters (2009) υπάρχουν πολλαπλές μορφές και μοντέλα που μπορεί να διαμορφώνουν τις τεχνικές διεξαγωγής της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης και ο συγκερασμός τους αποφέρει ακόμη περισσότερους διαφορετικούς τύπους τηλεεκπαίδευσης.

Η διάκριση των μορφών εξ αποστάσεως εκπαίδευσης που ενσωματώνουν και αξιοποιούν τις δυνατότητες των ΤΠΕ περιλαμβάνει την ασύγχρονη μορφή εξ αποστάσεως εκπαίδευσης κατά την οποία καταργείται σχεδόν κάθε χρονικός και χωρικός περιορισμός και οι εκπαιδευόμενοι εντάσσονται σε μία ευρετική πορεία αυτομάθησης όπως την ονοματίζει ο Λιοναράκης (2001), και την σύγχρονη μορφή εξ αποστάσεως εκπαίδευσης. Η σύγχρονη μορφή περιορίζεται σε μία συγκεκριμένη χρονική στιγμή ή περίοδο κατά την οποία πραγματοποιείται σε πραγματικό χρόνο απευθείας διδασκαλία από τον εκπαιδευτικό προς τους εκπαιδευόμενους. Η διάκριση αυτή δεν είναι απόλυτη καθώς υφίσταται και ο συγκερασμός τους, συνδυάζοντας

εκπαιδευτικές τεχνικές σύγχρονης και ασύγχρονης μάθησης (Blended Learning) που ενισχύεται όπως υποστηρίζει ο Αναστασιάδης (2005) με την υβριδική μάθηση (Hybrid Learning). Η υβριδική ή αλλιώς μικτή μάθηση αποτελεί εκπαιδευτική προσέγγιση που συνδυάζει διαδικτυακή αλληλεπίδραση σύμφωνα με μεθόδους διδασκαλίας της τυπικής μάθησης χωρίς την ύπαρξη συγκεκριμένου χώρου διεξαγωγής της εκπαιδευτικής πράξης και την ύπαρξη διαθέσιμου διαδικτυακού εκπαιδευτικού υλικού.

1.2.3 Πλεονεκτήματα της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης για την εκπαιδευτική κοινότητα

Η εξ αποστάσεως εκπαίδευση διαφοροποιείται από το παραδοσιακό μοτίβο της τυπικής εκπαίδευσης και προσφέρει κάποια πλεονεκτήματα στους εκπαιδευτικούς, συνιστώντας αξιόλογο εργαλείο για την μετάδοση νέας γνώσης. Η τηλεεκπαίδευση είτε στην σύγχρονη είτε στην ασύγχρονη μορφή της καταργεί σχεδόν κάθε χρονικό και χωρικό περιορισμό στην εκπαιδευτική διαδικασία και επιτρέπει στον εκπαιδευτικό σύμφωνα με τον Αναστασιάδη (2008) να οργανώνει την διδασκαλία χρησιμοποιώντας καινοτόμους μεθόδους και αξιοποιώντας την δυνατότητα ευελιξίας στα μέσα διδασκαλίας και τον χρόνο-ρυθμό της εκπαιδευτικής διαδικασίας. Σύμφωνα επίσης με την μελέτη της Srivastava (2018) για τα πλεονεκτήματα και τα μειονεκτήματα της ηλεκτρονικής διδασκαλίας οι εκπαιδευτικοί μέσω της τηλεεκπαίδευσης αποκτούν την δυνατότητα να χρησιμοποιήσουν ποικιλία εργαλείων μάθησης, να προσφέρουν εξατομικευμένη διδασκαλία και να κατευθύνουν τους εκπαιδευόμενους προς εναλλακτικές μεθόδους επικοινωνίας, μάθησης και ανατροφοδότησης, παρακινώντας τους εκπαιδευόμενους στην ενεργό συμμετοχή και αυξάνοντας το ενδιαφέρον τους για την εκπαιδευτική διαδικασία.

Η εξατομικευμένη διδασκαλία προωθεί σύμφωνα με την Τραχανοπούλου (2016) την βελτίωση της προόδου συγκριμένων προσωπικοτήτων εκπαιδευόμενων που συνήθως είναι πιο εσωστρεφείς ή επηρεάζονται από ερεθίσματα του περιβάλλοντος ενώ η εκδήλωση του ενδιαφέροντος των εκπαιδευόμενων καθώς και η αυξημένη αλληλεπίδραση σύμφωνα με τους Αλιβίζο *et. al.* (2015) ενισχύουν την αμεσότητα στην διάδραση μεταξύ του εκπαιδευτικού και του εκπαιδευόμενου. Παράλληλα, εξίσου σημαντικό επακόλουθο της εκδήλωσης ενδιαφέροντος από τους εκπαιδευόμενους αποτελεί η ενίσχυση της αυτοπεποίθησης του εκπαιδευτικού που δύναται να αποτελέσει κινητήριο δύναμη για την επαγγελματική και προσωπική του ανάπτυξη.

Οι δυνατότητες ανάπτυξης του πνεύματος καινοτομίας που προσφέρει η εξ αποστάσεως εκπαίδευση αποτελεί αναμφίβολα έναν από τους κυριότερους ενθαρρυντικούς παράγοντες στην εφαρμογή της. Ο όρος καινοτομία που προέρχεται από τον χώρο των οικονομικών επιστημών αποκτά νόημα όταν πραγματοποιείται τουλάχιστον μία αλλαγή στο ήδη υπάρχον σύστημα οργάνωσης. Η καινοτομία σύμφωνα με τον ΟΟΣΑ (1997) (όπως αναφέρει η Ποτήρη, 2021) η εννοιολογική προσέγγιση του όρου καινοτομία γίνεται κατανοητή όταν την θεωρήσουμε ως "μετατροπή μιας ιδέας σε καταναλώσιμο προϊόν ή υπηρεσία, νέα ή βελτιωμένη, ή και σε νέα μέθοδο παροχής κοινωνικής υπηρεσίας". Η εκπαίδευση αποτελώντας έναν από τους βασικότερους πυλώνες της κοινωνίας δύναται να αποκομίσει σύμφωνα με τον Παπακωνσταντίνου (2008) σημαντικά και πολλαπλά οφέλη με την αποδοχή και προώθηση της καινοτομίας.

Ιδιαίτερα σημαντικό πλεονέκτημα της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης που ωφελεί κατά κύριο λόγο τους εκπαιδευόμενους, αλλά βελτιώνει την ποιότητα των παρεχόμενων εκπαιδευτικών υπηρεσιών από τους εκπαιδευτικούς καθώς η σχέση τους είναι αμφίδρομη, είναι η δυνατότητα δημιουργίας ομάδων μαθητών με στόχο την συνεργασία τους σε αναθέσεις εργασιών καθώς και η βελτίωση σύμφωνα με τους Rashid και Elahi (2012) των μεθόδων υποστήριξης εκπαιδευόμενων που έχουν ανάγκη ιδιαίτερης αντιμετώπισης λόγω κάποιας νοητικής ή σωματικής δυσκολίας.

1.2.4 Μειονεκτήματα της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης για την εκπαιδευτική κοινότητα

Μολονότι οι προοπτικές βελτίωσης της εκπαιδευτικής διαδικασίας ενθαρρύνονται από την εφαρμογή της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης, μία μεταβολή τέτοιας επιρροής δεν θα μπορούσε να μην ενέχει απειλές για την επιτυχία της εκπαιδευτικής διαδικασίας.

Πιο συγκεκριμένα, η τεχνολογία και η εφαρμογή της στην εκπαίδευση προϋποθέτει σύμφωνα με τις Μιμίνου και Σπανακά (2016) όχι μόνο οικονομικό κόστος για την απόκτηση του κατάλληλου εξοπλισμού, λογισμικού και εργαλείων που στην πλειοψηφία των περιπτώσεων δεν είναι καθόλου ευκαταφρόνητο αλλά απαιτεί καταβολή προσωπικού χρόνου από τους εκπαιδευτικούς προκειμένου να βρεθούν ικανοποιητικά έτοιμοι για την μεταφορά της γνωστής βάσει εμπειρίας και ρουτίνας σε αυτούς παραδοσιακής εκπαίδευσης σε ένα πλαίσιο ηλεκτρονικά υποστηριζόμενης μάθησης.

Επιπλέον η ανάγκη για πολύωρη παραμονή και έκθεση σε οθόνη ηλεκτρονικού

υπολογιστή αποτελεί αποθαρρυντικό παράγοντα όχι μόνο για τους εκπαιδευόμενους όπως αναφέρει η Srivastava (2018) αλλά και για τους εκπαιδευτικούς που παράλληλα με την απομόνωση τους από το επαγγελματικό τους περιβάλλον και την απουσία του συναδελφικού κλίματος και του συστήματος υποστήριξης βάζονται ψυχολογικά. Η κοινωνική απομόνωση αποτελεί ένα από τα σημαντικότερα μειονεκτήματα της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης όπως καταγράφεται από την έρευνα των Di Pietro *et. al.* (2020) για τον αντίκτυπο της πανδημίας COVID-19 στην εκπαίδευση σύμφωνα με την οποία η εκπαίδευση σε περιβάλλον εξ αποστάσεως διδασκαλίας δεν δύναται να υποστηρίξει τους πρωταρχικούς στόχους της κοινωνικοποίησης και της ανάπτυξης κοινωνικών αρχών και δεξιοτήτων.

Τίθεται επίσης ως εμπόδιο στην επιτυχία της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης η δυσκολία διατήρησης του ενδιαφέροντος των εκπαιδευόμενων, καθώς όπως υποστηρίζουν οι Σαχινίδης και Πολυχρονάκης (2016) το έργο των εκπαιδευτικών σε αυτόν τον τομέα καθίσταται ακόμη πιο απαιτητικό καθώς μαζί με την φυσική απόσταση των εκπαιδευόμενων και του εκπαιδευτικού μεγαλώνει και η ψυχική.

Επίσης μία ακόμη αδυναμία της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης είναι η εμφάνιση προβλημάτων που παρουσιάζονται στην χρήση των απαραίτητων τεχνολογικών μέσων. Σύμφωνα με τις παρατηρήσεις των Σαχινίδη και Πολυχρονάκη (2016) τα τεχνικά προβλήματα που μπορεί να εμφανιστούν κατά την τηλεεκπαίδευση καθιστούν την εξΑΕ μία διόλου απρόσκοπτη εκπαιδευτική διαδικασία και δημιουργούν εκνευρισμό και αποθάρρυνση με τις απόψεις που θέλουν την παραδοσιακή μορφή διδασκαλίας να μην δύναται να αντικατασταθεί από καμία άλλη μορφή εκπαίδευσης να βρίσκουν όλο και περισσότερους υποστηρικτές. Οι πιθανότητες επίλυσης των τεχνικών προβλημάτων μάλιστα μειώνονται όταν οι εκπαιδευτικοί δεν είναι εξοικειωμένοι με τις νέες τεχνολογίες είτε λόγω έλλειψης σχετικής εμπειρίας είτε λόγω προχωρημένης ηλικίας όπως συμβαίνει στην Ελλάδα, η οποία βρίσκεται στην πέμπτη θέση με τους πιο ηλικιωμένους εκπαιδευτικούς στην Ευρωπαϊκή Ένωση με το 54,28% αυτών να είναι άνω των 52 ετών (Κορδής, 2020).

Εξίσου σημαντικό ζήτημα αποτελούν οι αδυναμίες του συστήματος της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης στην προστασία των προσωπικών δεδομένων τόσο των εκπαιδευτικών όσο και των εκπαιδευόμενων. Σύμφωνα με τον Jena (2020) για την βελτίωση αυτού του παράγοντα απαιτείται τόσο η εκπαίδευση των εμπλεκόμενων στην εκπαιδευτική διαδικασία σχετικά με τον γενικό κανονισμό που για την προστασία των προσωπικών δεδομένων (GDPR) όπως

ορίζεται από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο Προστασίας Δεδομένων (ΕΣΠΔ), όσο και η χρήση λογισμικών που μπορούν να υποστηρίξουν αυτόν τον σκοπό.

1.2.5 Η εξέλιξη της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης στην Ελλάδα

Παρόλο που σε πολλές χώρες διεθνώς η εξ αποστάσεως εκπαίδευση αποτελεί μία από τις βασικές και πιο διαδεδομένες μορφές παροχής εκπαίδευσης, η εξέλιξή της στην Ελλάδα είναι αρκετά διαφορετική. Το εκπαιδευτικό σύστημα στην Ελλάδα προωθεί τις παραδοσιακές μεθόδους διδασκαλίας και δεν επενδύει όπως υποστηρίζει ο Αναστασιάδης (2017) στην υιοθέτηση σύγχρονων εναλλακτικών μεθόδων εκπαίδευσης με την χρήση της τεχνολογίας συμβαδίζοντας με την πραγματικότητα άλλων εκπαιδευτικών συστημάτων και οργανισμών.

Τις τελευταίες δεκαετίες έχουν γίνει προσπάθειες ενσωμάτωσης της τηλεεκπαίδευσης μέσω διάφορων προγραμμάτων. Ένα από τα πρώτα τέτοια προγράμματα σύμφωνα με την ανασκόπηση του Αναστασιάδη (2014) ήταν το «Οικάδε» με εφαρμογή ισχύος από το 1999 έως το 2013 που αποσκοπούσε στην κοινωνική και πολιτισμική διασύνδεση των μαθητών, το πρόγραμμα «Σχεδία» με στόχο την διδασκαλία των βασικών αρχών του μαθήματος της Πληροφορικής σε μαθητές ελληνικών σχολείων απομακρυσμένων περιοχών και το πρόγραμμα «Οδυσσέας» από το 2004 έως το 2008 με κύριο μέλημα την αφύπνιση της περιβαλλοντικής συνείδησης μαθητών Πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης.

Σύμφωνα με την έρευνα του Αναστασιάδη (2017) μετά από αυτά τα εκπαιδευτικά προγράμματα ακολούθησαν αρκετές προσπάθειες ένταξης της φιλοσοφίας της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα με πιο διαδεδομένες να θεωρούνται η δράση «eTwinning» με εφαρμογή το έτος 2005 και διασύνδεση ομάδων μαθητών από διαφορετικά σχολεία της Ευρωπαϊκής Ένωσης μέσω της χρήσης των τεχνολογικών μέσων και η οργάνωση του προγράμματος «Ψηφιακό Σχολείο» το 2011. Το συγκεκριμένο σύμφωνα με τους Φιλιππούση και Αναστασιάδη (2019) και τις Μιμίνου και Σπανακά (2016) περιλαμβάνει όσον αφορά την εκπαιδευτική πράξη την δημιουργία ενός αποθετηρίου εκπαιδευτικού υλικού σε ψηφιακή μορφή με στόχο την ένταξή του στην καθημερινή εκπαιδευτική διαδικασία καθώς και την μεταβολή της μορφής των διοικητικών λειτουργιών των εκπαιδευτήριων δομών σε ηλεκτρονική.

Παρά τις προσπάθειες ένταξης της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης στην νοοτροπία του ελληνικού εκπαιδευτικού συστήματος είναι φανερό πως η πρόοδος εξέλιξης στην Ελλάδα δεν είναι ιδιαίτερα ικανοποιητική. Οι αδυναμίες του εκπαιδευτικού συστήματος αλλά και μέρους

των εκπαιδευτικών να υποστηρίξουν αυτήν την μεταβολή αποδείχθηκαν στην κρίσιμη απόφαση εφαρμογής τηλεεκπαίδευσης κατά την αναστολή φυσικής λειτουργίας των εκπαιδευτικών δομών λόγω της πανδημίας COVID-19.

1.2.6 Προκλήσεις εφαρμογής της Εξ αποστάσεως Εκπαίδευσης

Η πραγματική πρόκληση που καλείται να αντιμετωπίσει η εκπαίδευση είναι η βιώσιμη ενσωμάτωση των νέων τεχνολογιών και της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης με τον βέλτιστο δυνατό τρόπο σε ένα σχήμα που περιλαμβάνει τα ευεργετικά στοιχεία της τεχνολογίας χωρίς όμως να απωλέσει τους πραγματικούς στόχους της. Όπως αναφέρουν οι Varier *et. al.* (2017) οι έρευνες και μελέτες που παρουσιάζουν τεχνικές και μεθόδους ένταξης της εκπαίδευσης από απόσταση πληθαίνουν τις τελευταίες δεκαετίες αλλά αυτοί που πρακτικά καλούνται να ανταπεξέλθουν στις δυσκολίες αυτής της νέας πραγματικότητας δεν είναι άλλοι παρά οι ίδιοι οι εκπαιδευτικοί. Σύμφωνα με τους Γαβρίδη *et. al.* (2010) οι απόψεις των εκπαιδευτικών απέναντι στις νέες τεχνολογίες είναι καθοριστικός παράγοντας για την αξιοποίηση τους από τους ίδιους στην εκπαιδευτική πράξη καθώς και για την ανάπτυξη κινήτρων των εκπαιδευόμενων για ουσιαστική αποδοχή και συμμετοχή στην εξ αποστάσεως εκπαίδευση. Εύλογα επομένως προκύπτει η αναγκαιότητα διερεύνησης της σχέσης των εκπαιδευτικών οργάνων με την τηλεεκπαίδευση και του αντίκτυπου της στο εκπαιδευτικό έργο και στην ψυχολογία των εκπαιδευτικών.

Η εξάπλωση της πανδημίας COVID-19 σε όλον τον πλανήτη τους πρώτους μήνες του 2020 αποτέλεσε καθοριστικό παράγοντα για τις εξελίξεις σε κάθε τομέα της ανθρώπινης δραστηριότητας. Η έλλειψη μεθόδων αντιμετώπισης αυτού του ιού οδήγησε σε επιβολή συνθηκών καραντίνας και κλείσιμο των σχολείων σχεδόν σε όλες τις χώρες του πλανήτη. Όπως αναφέρουν οι Karalis και Raïkou (2020) η επείγουσα κατάσταση που διαμορφώθηκε απαιτούσε άμεσες και ευέλικτες λύσεις προκειμένου να παραμείνει αδιάρρηκτη η εκπαιδευτική διαδικασία και ως μονόδρομος παρουσιάστηκε η εξ αποστάσεως εκπαίδευση ενώ ο Karalis (2020) επισήμανε επίσης ότι η μεταβολή αυτή απαιτούσε καίριες αλλαγές από τα γνωστά παραδοσιακά χαρακτηριστικά της τυπικής εκπαίδευσης, όπως το αναλυτικό πρόγραμμα, οι μέθοδοι διδασκαλίας και τεχνικές μάθησης και η επάρκεια των γνώσεων των εκπαιδευτικών.

Η κρίσιμη απόφαση που λήφθηκε στις 11 Μαρτίου 2020 όριζε την αναστολή της φυσικής λειτουργίας των σχολικών μονάδων ν (ΚΥΑ: Αριθμ. Δ1α/ΓΠ.οικ. 2021· ΠΝΠ: ΦΕΚ 42/Α/25.02.2020) και από το Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων προτάθηκε η χρήση

μέσων τηλεεκπαίδευσης. Σε διάστημα τριών εβδομάδων πραγματοποιήθηκε μετάβαση από την παραδοσιακή τάξη σε περιβάλλον ψηφιακής μάθησης με στόχο κατά κύριο λόγο σύμφωνα με τον Μπακιρτζή (2021) την διατήρηση της επαφής εκπαιδευτικών και μαθητών μέσω της εκπαιδευτικής διαδικασίας. Στο επίπεδο της Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης προτάθηκε η χρήση των ηλεκτρονικών ιστότοπων «e-class» και «e-me» για να λειτουργήσουν ως πλατφόρμες ασύγχρονης εξ αποστάσεως εκπαίδευσης. Για την παροχή σύγχρονης μορφής τηλεεκπαίδευσης χρησιμοποιήθηκε η πλατφόρμα «Cisco Webex Meetings» και πραγματοποιήθηκε μετάδοση μαγνητοσκοπημένων μαθημάτων μέσω της κρατικής τηλεόρασης στο πλαίσιο της πρωτοβουλίας «Μένουμε στο σπίτι – Μαθαίνουμε στο σπίτι».

Σύμφωνα με τους Huang et al (2020) παγκοσμίως οι εκπαιδευτικοί βρέθηκαν αντιμέτωποι με σημαντικές προκλήσεις όπως μεταξύ άλλων την ανεπάρκεια των γνώσεων τους στην διαχείριση των τεχνολογικών μέσων, την έλλειψη ικανοποιητικού δικτύου σύνδεσης και κατάλληλου εκπαιδευτικού υλικού προσαρμοσμένου στο περιβάλλον της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης. Η απομόνωση που αδιαμφισβήτητα επέβαλε η επιβολή καραντίνας σε συνδυασμό με το άγχος και την αβεβαιότητα, που σύμφωνα με τους Σπυρομήτρο και Ιορδανίδη (2017) προκαλούνται στους εκπαιδευτικούς κυρίως από παράγοντες εκτός της σχολικής τάξης, οδήγησαν σε ανασφάλεια προς την επάρκεια των δεξιοτήτων τους ως προς την ικανότητα, την καινοτομία και την αυτοπεποίθηση στην εκπαιδευτική πράξη. Όπως περιγράφει και ο Karalis (2020) η μετάβαση στο καθεστώς της τηλεεκπαίδευσης πρόκειται για «μία απότομη μεταβολή στα γνώριμα για τον εκπαιδευτικό χαρακτηριστικά της εκπαιδευτικής πράξης με την προσφυγή σε διαδικασίες που δεν σχετίζονται με την τυπική εκπαίδευση, όπως η διαφοροποίηση στις τεχνικές μεθόδους και τα μέσα και η ευελιξία του προγράμματος και της δυνατότητας επικοινωνίας».

Πολλά ήταν τα ζητήματα που προέκυψαν από την αναστολή λειτουργίας των σχολείων και την μεταφορά της μάθησης σε περιβάλλον εξ αποστάσεως εκπαίδευσης. Η έλλειψη τεχνολογικού εξοπλισμού, η διασφάλιση της προστασίας των προσωπικών δεδομένων και η εξασφάλιση της ισότητας στην μαθητική κοινότητα αποτέλεσαν μερικά από τα βασικά προβλήματα προς επίλυση. Παράλληλα οι εκπαιδευτικοί αναλαμβάνοντας καθοριστικό ρόλο κλήθηκαν να καλύψουν αδυναμίες του εκπαιδευτικού συστήματος και να αξιοποιήσουν κάθε δυνατή γνώση και μέσο. Το ερώτημα που ανακύπτει όμως είναι σε τι βαθμό οι εκπαιδευτικοί κατέχουν τον εξοπλισμό, τις γνώσεις και γενικότερα την δυνατότητα να αναλάβουν άμεσα και εύστοχα την υιοθέτηση και εφαρμογή Τ.Π.Ε. μέσω της τηλεεκπαίδευσης με επιτυχία.

Εξίσου σημαντικός παράγοντας στην διερεύνηση του αντίκτυπου της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης στην εκπαιδευτική κοινότητα είναι και η σημασία της ρουτίνας του εκπαιδευτικού προσωπικού και η διατάραξη αυτής. Η ρουτίνα των ανθρώπων διαμορφώνεται με βάση τις συνήθειες τους και αποτελεί σύμφωνα με την Ράικου (2019) "μία βάση αναφοράς η οποία διαμορφώνεται ανάλογα με την δραστηριότητα και δίνει νόημα στις εμπειρίες επιτρέποντας στο άτομο να προχωρά σε ερμηνεία και δράση". Οι συνήθειες επομένως ρυθμίζουν την στάση που διαμορφώνεται απέναντι σε οτιδήποτε νέο και ενισχύουν ή όχι την θέληση για συμμετοχή και υιοθέτηση. Ειδικότερα στους εκπαιδευτικούς σύμφωνα με την Ράικου (2019) η συνήθεια που τρέφεται από την άνεση της ρουτίνας αποτελεί συχνό εμπόδιο στην αποδοχή νέων πρακτικών καθώς ιδιαίτερα για τους Έλληνες εκπαιδευτικούς που ο μέσος όρος ηλικίας είναι αυξημένος απαιτείται μεγαλύτερη προσπάθεια από τους ίδιους προκειμένου να απωλέσουν τις παγιωμένες συνήθειες σύμφωνα με τις οποίες έχουν οργανώσει την εκπαιδευτική τους προσέγγιση. Το αίσθημα αυτοπεποίθησης και βεβαιότητας προς τις ικανότητες που λόγω εμπειρίας έχουν αποκτήσει κλονίστηκε και οι ίδιοι οδηγήθηκαν σε πολλές περιπτώσεις λόγω πίεσης σε προβληματικές καταστάσεις τόσο ως προς την διεκπεραίωση εκπαιδευτικού τους έργου όσο και προς την προσωπική τους ζωή και ψυχολογική ευημερία. Η κατάσταση που διαμορφώθηκε κατά την περίοδο της πανδημίας αποτέλεσε απειλή για τη σταθερότητα και τη βιωσιμότητα των συστημάτων εκπαίδευσης με εκπαιδευτικούς που βρέθηκαν είτε αβοήθητοι είτε ανεπαρκείς απέναντι στην νέα πραγματικότητα της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης και οδήγησε στην ανάγκη για αναβάθμιση των εξοπλισμών και συστημάτων και κατάρτιση των εκπαιδευτικών.

1.2.7 Ανασκόπηση ερευνών

Ιδιαίτερη σημασία αποκτά η διερεύνηση των απόψεων των εκπαιδευτικών για την εξΑΕ και των επιπτώσεων αυτής υπό συνθήκες κανονικότητας και εκτός του περιβάλλοντος της πανδημικής κρίσης. Στην έρευνα που πραγματοποιήθηκε στην αρχή της πανδημίας στην Ελλάδα από τους Σταχτέα Χ. και Σταχτέα Φ. (2020) για την ιχνηλάτηση των απόψεων των εκπαιδευτικών σχετικά με την εφαρμογή της τηλεεκπαίδευσης ως μέσο διατήρησης της εκπαιδευτικής διαδικασίας κατά την αναστολή της φυσικής λειτουργίας των σχολείων καταγράφεται αμφισημία αναφορικά με την επιθυμία και πρόθεση τους να την εφαρμόσουν υπό συνθήκες κανονικότητας. Στην συγκεκριμένη έρευνα οι εκπαιδευτικοί εμφανίζονται ενδυναμωμένοι ως προς την αυτοπεποίθηση και εμπιστοσύνη στις ικανότητες και γνώσεις ως

προς την εφαρμογή των μεθόδων εξ αποστάσεως εκπαίδευσης, που όπως δηλώνουν κατέκτησαν ή ανέπτυξαν ουσιαστικά μόνοι τους και εκφράζουν την επιθυμία τους για διεξαγωγή ειδικών επιμορφώσεων.

Σε αντίστοιχη έρευνα των Kruszezwska *et. al.* (2020) που διεξήχθη στην Πολωνία με δείγμα 239 εκπαιδευτικούς πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης η έλλειψη αμεσότητας στην επαφή με τους μαθητές και τους συναδέλφους κατέγραψε το συντριπτικό ποσοστό των 100% των απαντήσεων. Επίσης υψηλά ποσοστά στις απόψεις των εκπαιδευτικών κατέγραψαν η έλλειψη κινήτρου από τους μαθητές για συμμετοχή στην διαδικασία της μάθησης με 83,7% και η δυσκολία αποτελεσματικής μετάδοσης της νέας γνώσης με 78,3%. Κοινό στοιχείο στις απαντήσεις του δείγματος ήταν η μείωση του προσωπικού χρόνου των εκπαιδευτικών και η αφιέρωση πολύ περισσότερων ωρών στον σχεδιασμό του υλικού των μαθημάτων καθώς και στην διερεύνηση του τρόπου χρήσης των ψηφιακών εργαλείων. Η πλειονότητα των εκπαιδευτικών κατέδειξε όχι μόνο την ανάγκη απόκτησης ικανοποιητικού τεχνολογικού εξοπλισμού τόσο για τους εκπαιδευτικούς όσο και για τους μαθητές αλλά κυρίως την επιτακτική ανάγκη διεξαγωγής επιμορφώσεων στην χρήση των Τ.Π.Ε. και τις τεχνικές εκπαίδευσης μέσω προσαρμοσμένων επιμορφώσεων.

Ο αντίκτυπος των καταστάσεων έκτακτης ανάγκης, όπως η πανδημία COVID-19, αποτελεί ένα από τα ερευνητικά αντικείμενα στην μελέτη των Chen *et. al.* (2020) όπου αναλύεται η ικανοποίηση προς την χρήση της τηλεεκπαίδευσης κατά την περίοδο της αναστολής λειτουργίας των σχολείων στην Κίνα. Μέσω της έρευνας αυτής διαπιστώθηκε ότι το επίπεδο ικανοποίησης μεταβαλλόταν κατά πολύ κατά την περίοδο της πανδημίας και σε συνθήκες κανονικότητας καθιστώντας σαφές πως η τηλεεκπαίδευση αντιμετωπίζεται από τα 712 αντικείμενα της έρευνας ως «αναγκαιότητα και όχι ατομική επιλογή».

Οι έρευνες που έχουν διεξαχθεί τις τελευταίες δεκαετίες για την εξ αποστάσεως εκπαίδευση ποικίλλουν ως προς τις μεθόδους προσέγγισης και το επίκεντρο του ερευνητικού τους αντικειμένου. Αρκετές από αυτές επικεντρώνονται στην διαχείριση των επιπτώσεων της εφαρμογής της τηλεεκπαίδευσης και των συναισθημάτων που αυτή προκαλεί στους εκπαιδευτικούς. Οι Juutinen και Saariluoma (2010) μάλιστα σε έρευνα τους για την σημασία των συναισθημάτων, θεωρούν ότι τα συναισθηματικά εμπόδια και τα αρνητικά συναισθήματα προς οτιδήποτε νέο που ενέχει δυσκολία προσαρμογής δύναται να καθορίσουν την εξ αποστάσεως επαγγελματική τους πορεία στην εκπαίδευση και να ακούσια να απωλέσουν ευκαιρίες για προσωπική ανάπτυξη γιατί «τα εμπόδια δεν παύουν να βρίσκονται όχι μόνο στα

συναισθήματα αλλά και στο μυαλό του εκπαιδευτικού». Επίσης παρατήρηση των παραπάνω είναι ότι παρόλο που τα συναισθήματα της αποτυχίας και της απογοήτευσης αποτελούν πραγματικό βίωμα για υψηλά ποσοστά εκπαιδευτικών λόγω αδιαφορίας των εκπαιδευόμενων ή αποτυχίας της προσχεδιασμένης εκπαιδευτικής διαδικασίας, η δύναμη που προσδίδουν η αυτοπειθαρχία και η ωριμότητα δύναται να συμβάλλει στην αντιμετώπιση των αρνητικών αυτών συναισθημάτων.

Η επιμόρφωση των εκπαιδευτικών στην εφαρμογή και αξιοποίηση των Τ.Π.Ε. δύναται να αποτελέσει σύμφωνα με τον Αναστασιάδη (2017) και τον Γκελαμέρη (2015) σημαντικό ανασταλτικό παράγοντα των φαινομένων αντιδράσεων και αντιστάσεων στην υιοθέτηση μεθόδων εξ αποστάσεως εκπαίδευσης που παρατηρούνται από αξιοσημείωτο αριθμό εκπαιδευτικών. Οι εκπαιδευτικοί κατέχοντας την απαραίτητη γνώση και τεχνογνωσία είναι πιθανόν ότι θα εμφανίζονται πιο δεκτικοί και θετικοί προς την εφαρμογή καινοτόμων μεθόδων διδασκαλίας με την χρήση της τεχνολογίας και ως επακόλουθο αυξάνεται η πιθανότητα επιτυχίας οργάνωσης της εκπαιδευτικής διαδικασίας σε περιβάλλον εξ αποστάσεως διδασκαλίας.

Στην ελληνική πραγματικότητα του 2020 σύμφωνα με την Μπακιρτζή (2021) η συμμετοχή στις προτεινόμενες και ενδεδειγμένες πλατφόρμες τηλεεκπαίδευσης στην αρχή ήταν αρκετά χαμηλή και με την πάροδο του χρόνου αυξήθηκε σημαντικά καθώς όπως προέκυψε από την ποιοτική έρευνα που διεξήγαγε το 2021 ένας σημαντικός αριθμός εκπαιδευτικών αντιμετώπισαν άμεσα και αποτελεσματικά την πρόκληση της εξΑΕ. Οι ίδιοι εμφανίστηκαν θετικοί απέναντι στις νέες δυνατότητες της ψηφιοποίησης της εκπαιδευτικής διαδικασίας ενώ αξιοσημείωτα ήταν και ποσοστά των εκπαιδευτικών που ήταν αρνητικοί έως αντίθετοι προς την τηλεεκπαίδευση είτε λόγω προβλημάτων πρόσβασης είτε λόγω δυσκολίας στην χρήση είτε λόγω της αρχικής χαμηλής συμμετοχής των εκπαιδευόμενων.

Το σύνολο των εκπαιδευτικών κλήθηκαν να επωμιστούν την ευθύνη διαμόρφωσης εκπαιδευτικού υλικού προσαρμοσμένο στις ανάγκες των μαθητών και στις δυνατότητες της τηλεεκπαίδευσης. Ο φόρτος της εργασίας αυτής σε συνδυασμό με το αίσθημα άγχους και αβεβαιότητας οδήγησε σύμφωνα με τον Adedoyin (2020) σε κόστος τόσο οικονομικό όσο και προς την μείωση του προσωπικού ελεύθερου χρόνου των εκπαιδευτικών με επακόλουθα την μείωση της ποιότητας του παρεχόμενου εκπαιδευτικού έργου και την αρνητική επιρροή στην προσωπική ζωή των εκπαιδευτικών. Με την ανάδειξη μέσω αυτής της έρευνας των επιμέρους παραγόντων του αντικτύπου της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης στην εκπαιδευτική κοινότητα

προκύπτουν εύλογα και τα στοιχεία που απαιτούν μέτρα και παρεμβολές με στόχο την βελτίωση.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΕΡΕΥΝΑΣ

2.1 Στόχος και ερευνητικά ερωτήματα

Ο σκοπός της έρευνας αυτής είναι να διερευνηθεί ο αντίκτυπος της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης στην εκπαιδευτική κοινότητα ως προς την επιτέλεση του εκπαιδευτικού έργου και ως προς την επιρροή στην προσωπική ζωή των εκπαιδευτικών. Μέσω της καταγραφής των απόψεων των εκπαιδευτικών σχετικά με τις αδυναμίες στην εφαρμογή της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης καταδεικνύονται οι παρεμβάσεις που κρίνονται αναγκαίες για την επιτυχία της εκπαιδευτικής διαδικασίας σε καθεστώς τηλεεκπαίδευσης.

2.2 Μέθοδος της έρευνας

Η συγκεκριμένη ερευνητική εργασία πραγματοποιήθηκε με ποσοτική-περιγραφική προσέγγιση. Ο σκοπός της ποσοτικής έρευνας σύμφωνα με τον Creswell (2015) είναι μέσω τυποποιημένων ερωτηματολογίων και αριθμητικής ανάλυσης τους να καταγραφούν οι γενικές τάσεις γύρω από το ερευνητικό ζητούμενο. Η έρευνα πραγματοποιήθηκε στο διάστημα 4 Δεκεμβρίου 2021 έως 27 Δεκεμβρίου 2021 και στοχεύει στην διερεύνηση των απόψεων των εκπαιδευτικών για την εξ αποστάσεως εκπαίδευση και του αντικτύπου της στην εκπαιδευτική κοινότητα. Πραγματοποιήθηκε αναζήτηση και σύνδεση της υπάρχουσας ελληνικής και ξενόγλωσσης βιβλιογραφίας για την διασαφήνιση θεμάτων που σχετίζονται με την τηλεεκπαίδευση και για τον προσδιορισμό του πλαισίου λειτουργίας της εκπαιδευτικής πολιτικής σε καθεστώς εξ αποστάσεως εκπαίδευσης. Επίσης το σύγγραμμα των Παπαναστασίου Ε. και Παπαναστασίου Κ. (2005) αποτέλεσε οδηγός για τον καθορισμό των μεθοδολογικών προσεγγίσεων της εκπαιδευτικής έρευνας. Η περιγραφική έρευνα σύμφωνα με τους παραπάνω "αναμφίβολα έχουν αυξήσει τις γνώσεις μας για τα συμβαίνοντα στην εκπαίδευση" και μπορεί να οδηγήσει σε συμπεράσματα που σχετίζονται με τον πληθυσμό-στόχο μόνο εφόσον διασφαλίζεται ότι το δείγμα της έρευνας είναι αντιπροσωπευτικό αυτού.

2.3 Δείγμα της έρευνας

Το δείγμα της έρευνας αποτελείται από 50 εκπαιδευτικούς Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης που είναι εν ενεργεία εργαζόμενοι σε μονάδες δημοτικής εκπαίδευσης σε διάφορες περιοχές της Ελλάδας (αστικές και μη). Έγινε προσπάθεια οι εκπαιδευτικοί να μην προέρχονται από τις ίδιες εκπαιδευτικές μονάδες ώστε να μην έχουν βιώσει τις ίδιες εμπειρίες σε επίπεδο τεχνολογικής κατάρτισης της δομής. Χρησιμοποιήθηκε δειγματοληψία χωρίς πιθανότητα (no probability sampling) κατά την οποία σύμφωνα με τον Cresswell (2015) “δεν υπάρχει πρόθεση γενίκευσης των ευρημάτων αλλά χρησιμοποιείται δείγμα πληθυσμού που είναι διαθέσιμο” και ως μέθοδος διεξαγωγής της έρευνας η Συγχρονική (cross-sectional) που προβλέπει σύμφωνα με τους Παπαναστασίου Ε. και Παπαναστασίου Κ. “την συλλογή πληροφοριών από τυχαία δείγματα διαφορετικών ηλικιών σε μία συγκεκριμένη χρονική στιγμή” που ο ερευνητής ορίζει ως κατάλληλη. Για την συλλογή του απαιτούμενου δείγματος χρησιμοποιήθηκαν οι μέθοδοι της Βολικής Δειγματοληψίας και η Δειγματοληψία Χιονοστιβάδας. Σύμφωνα με την επιστημονική ανάλυση του Ζαφειρόπουλου (2015) στην Βολική Δειγματοληψία επιλέγονται τα πλησιέστερα και διαθέσιμα στον ερευνητή υποκείμενα που φέρουν τα επιθυμητά χαρακτηριστικά και στην συνέχεια τα ίδια αυτά άτομα βάσει της ερευνητικής προσέγγισης της Δειγματοληψίας Χιονοστιβάδας αναλαμβάνουν τον ρόλο του «πληροφοριοδότη» και εντοπίζουν άλλα παρόμοια άτομα ώστε να προστεθούν στο δείγμα της έρευνας και αυτοί εντοπίζουν και άλλους μέχρι την συγκέντρωση του καθορισμένου αριθμού δείγματος.

2.4 Ερευνητικές Υποθέσεις

Δεδομένων των ερευνητικών ερωτημάτων και του δείγματος των συμμετεχόντων στο οποίο απευθύνθηκε η ερευνήτρια, είναι δυνατή η διατύπωση ορισμένων υποθέσεων.

Καταρχάς οι εκπαιδευτικοί του δείγματος αναμένεται στην πλειοψηφία τους να είναι σχετικά νεαρής ηλικίας (κάτω των 40) και να δηλώσουν ότι πριν από την πανδημία covid-19 δεν ακολουθούσαν πρακτικές της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης (Υπόθεση 1). Επιπλέον ως προς τις δυσκολίες εφαρμογής της εξ αποστάσεως ως προς την διδακτική πράξη αναμένεται υψηλό ποσοστό συμφωνίας στην έλλειψη αμεσότητας στην επαφή με τους μαθητές και η παρουσία τεχνικών προβλημάτων (Υπόθεση 2). Σύμφωνα με την βιβλιογραφία αναμένεται πως πολλοί εκπαιδευτικοί του δείγματος θα ταυτιστούν με την αναγκαιότητα τεχνικής υποστήριξης και διεξαγωγής επιμορφώσεων για την βελτιστοποίηση της εφαρμογής της εξ αποστάσεως

εκπαίδευσης (Υπόθεση 3). Τέλος, ως προς τα πλεονεκτήματα εφαρμογής της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης αναμένεται πως ένα υψηλό ποσοστό των εκπαιδευτικών θα υποστηρίξει την δυνατότητα εισαγωγής καινοτομιών και εναλλακτικών τρόπων μάθησης και μετάδοσης της γνώσης (Υπόθεση 4).

2.5 Εργαλείο συλλογής δεδομένων έρευνας

Ως εργαλείο για την διεξαγωγή της συγκεκριμένης έρευνας επιλέχθηκε ένα ερωτηματολόγιο με ερωτήσεις που κατά 95% είναι ερωτήσεις κλειστού τύπου με προκαθορισμένες απαντήσεις ώστε να διευκολυνθεί η ανάλυση των δεδομένων, να αποφευχθεί ο κίνδυνος αγνόησης συγκεκριμένων παραγόντων και να υποστηριχθεί η δυνατότητα γρήγορης ολοκλήρωσης του ερωτηματολογίου σε χρόνο λιγότερο από 10 λεπτά προς αποφυγή εγκατάλειψης της συμπλήρωσης της φόρμας. Η κατασκευή του ερωτηματολογίου πραγματοποιήθηκε με την χρήση της εφαρμογής Google Forms και η συμπλήρωση ορίστηκε ως ανώνυμη με στόχο την ενθάρρυνση της ειλικρίνειας των απαντήσεων των υποκειμένων του δείγματος. Ο διαμοιρασμός του ερωτηματολογίου πραγματοποιήθηκε με την χρήση μέσων κοινωνικής δικτύωσης σε ηλεκτρονική μορφή με την αποστολή του αντίστοιχου συνδέσμου της φόρμας σε προσωπικό μήνυμα.

Το ερωτηματολόγιο περιέχει ερωτήσεις κλίμακας κατατάξεων Likert όπου στις απαντήσεις 1-5 κάθε αριθμός ανταποκρίνεται στον βαθμό συμφωνίας του ερωτώμενου με την αντίστοιχη δήλωση-ερώτηση με το 1 να ταυτίζεται με την απάντηση ‘Διαφωνώ απόλυτα’, το 2 ‘Διαφωνώ’, το 3 ‘Ούτε διαφωνώ ούτε συμφωνώ’, το 4 ‘Συμφωνώ’ και το 5 ‘Συμφωνώ απόλυτα’.

Η δομή του ερωτηματολογίου συντελείται από έξι ενότητες (ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Α) . Στην πρώτη ενότητα παρουσιάζεται ένα εισαγωγικό μήνυμα για τον ερωτώμενο που περιλαμβάνει το ερευνητικό πλαίσιο, το θέμα, την διασφάλιση της ανωνυμίας και την εκτίμηση του αναμενόμενου χρόνου συμπλήρωσης. Επιπλέον περιέχει ερωτήσεις που σκοπό έχουν την συγκέντρωση δημογραφικών στοιχείων όπως το φύλο, η ηλικία, τα έτη προϋπηρεσίας, η κατηγοριοποίηση της περιοχής στην οποία ανήκει η εκπαιδευτική μονάδα ως αστική ή μη αστική και του επιπέδου της τάξης ή τάξεων που διδάσκει ο εκπαιδευτικός καθώς και το εκπαιδευτικό επίπεδο παράλληλα με την γνώση διαχείρισης των Τ.Π.Ε. . Η δεύτερη ενότητα με τίτλο «Πρόσβαση στην τεχνολογία» περιλαμβάνει ερωτήσεις που στοχεύουν στην ανάδειξη της ικανοποίησης ή όχι ως προς την διαθεσιμότητα των κατάλληλων τεχνολογικών πόρων και

υποστήριξης. Στην τρίτη ενότητα γίνεται η προσπάθεια να προσδιοριστεί ο βαθμός επάρκειας και εξοικείωσης των εκπαιδευτικών με παράγοντες της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης. Η τέταρτη ενότητα περιέχει γενικές απόψεις των εκπαιδευτικών για την τηλεεκπαίδευση. Στην πέμπτη ενότητα γίνεται προσπάθεια μέσα από οχτώ προτάσεις-δηλώσεις να προσδιοριστούν οι επιπτώσεις της τηλεεκπαίδευσης στην επιτυχία της διδακτικής πράξης. Η έκτη και τελευταία ενότητα επικεντρώνεται στον καθορισμό του βαθμού συμφωνίας του δείγματος με γενικές παραδοχές που σχετίζονται με τον αντίκτυπο της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης στον εκπαιδευτικό.

Οι ερωτήσεις της φόρμας του ερωτηματολογίου έχουν αποδοθεί με την μορφή προτάσεων-δηλώσεων και ανταποκρίνονται στα ερευνητικά ερωτήματα της εργασίας. Έχει καταβληθεί η προσπάθεια οι δηλώσεις να είναι εύκολα κατανοητές χωρίς να υπάρχουν περιθώρια παρανόησης ή αμφισημίας και έχουν κατηγοριοποιηθεί με τέτοιο τρόπο ώστε να επιτρέπουν την ανάλυση με βάση τους ερευνητικούς στόχους της εργασίας. Το γεγονός ότι οι απαντήσεις δίνονται με την μορφή κλίμακας συμφωνίας και είναι καθορισμένες ενέχει παρόλα αυτά τον κίνδυνο ‘κατεύθυνσης’ προς συγκεκριμένες απαντήσεις. Γι’ αυτόν τον λόγο και προς αποφυγή ενθάρρυνσης συγκεκριμένων απαντήσεων υπάρχουν τόσο θετικές όσο και αρνητικές δηλώσεις σχετικά με συγκεκριμένες απόψεις για τον αντίκτυπο της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης.

2.6 Εγκυρότητα του ερωτηματολογίου

Για τον έλεγχο της εγκυρότητας των περιεχόμενων ερωτήσεων/δηλώσεων του ερωτηματολογίου χρησιμοποιήθηκε η μέθοδος της Εγκυρότητας του Περιεχομένου (Content Validity) και της Εσωτερικής Εγκυρότητας (Internal Validity). Σύμφωνα με την Παπαγεωργίου (1998) η Εγκυρότητα Περιεχομένου προσδιορίζεται από την αρχή κατά την επιλογή της δομής του ερωτηματολογίου της έρευνας και μας ενημερώνει για την πληρότητα και τον βαθμό αντιπροσωπευτικότητας των ερωτημάτων σε σχέση με το αντικείμενο της έρευνας. Για τον σκοπό αυτόν, το ερωτηματολόγιο διαμοιράστηκε από την ερευνήτρια σε γνωστούς της εκπαιδευτικούς Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης ώστε να περάσει από μία διαδικασία pre-testing. Οι συγκεκριμένοι συνάδελφοι συμπλήρωσαν πιλοτικά το ερωτηματολόγιο χωρίς οι απαντήσεις τους να συμπεριληφθούν στην ανάλυση της έρευνας και πρότειναν διορθώσεις σε διατυπώσεις συγκεκριμένων ερωτήσεων. Η μέθοδος της Εσωτερικής Εγκυρότητας μας επιτρέπει σύμφωνα με τον Robson (2007) να εξετάζουμε “εάν ο χειρισμός προκάλεσε πράγματι το αποτέλεσμα”.

Συνδέεται σύμφωνα με τους Campbell και Stanley (1963) και την Παπαγεωργίου (2014) με την αποφυγή αρνητικών ή θετικών αποτελεσμάτων βάσει διατύπωσης των ερωτήσεων του ερωτηματολογίου. Για τον λόγο αυτό η ερευνήτρια κατέβαλε την προσπάθεια να αποφευχθούν «υποθετικές εναλλακτικές ερμηνείες» που φανερώνουν σχέσεις αιτίου και αποτελέσματος.

2.7 Μέθοδος ανάλυσης δεδομένων ερωτηματολογίου και αξιοπιστία έρευνας

Μετά την συλλογή των ολοκληρωμένων ερωτηματολογίων, δημιουργήθηκε μία βάση δεδομένων στο πρόγραμμα στατιστικής επεξεργασίας δεδομένων IBM SPSS Statistics 27 (Statistical Package for the Social Sciences) προκειμένου τα δεδομένα που προέκυψαν από τις απαντήσεις των εκπαιδευτικών να κωδικοποιηθούν, να επεξεργαστούν και να αναλυθούν με τον επιθυμητό τρόπο ώστε να συμβαδίζει με τα ερευνητικά ζητούμενα της έρευνας έγινε επίσης χρήση του προγράμματος υπολογιστικών φύλλων Microsoft Office Excel.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

ΑΝΑΛΥΣΗ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ

3.1 Αξιοπιστία κλιμάκων

Ο παράγοντας της αξιοπιστίας συνδέεται με την συνέπεια και την σταθερότητα των απαντήσεων και σύμφωνα με τον Άγγελο (2012) η εξασφάλιση της συνιστά αναγκαίο στοιχείο στην διεξαγωγή μίας επιστημονικής έρευνας. Ο έλεγχος αξιοπιστίας των δεδομένων μπορεί να πραγματοποιηθεί με βάση τον δείκτη α του Cronbach. Όπως αναφέρει ο Μάρκος (2012) η χρήση του συγκεκριμένου δείκτη παρόλο που ακολουθεί αυστηρές προϋποθέσεις μας υποδεικνύει τον βαθμό συσχέτισης των μεμονωμένων δεδομένων με το συνολικό άθροισμα. Ο πίνακας 3.1 φανερώνει τον βαθμό αξιοπιστίας των δεδομένων του κύριου μέρους του ερωτηματολογίου που χρησιμοποιήθηκε για τους σκοπούς αυτής της έρευνας.

Πίνακας 3.1
Έλεγχος Αξιοπιστίας Cronbach-a

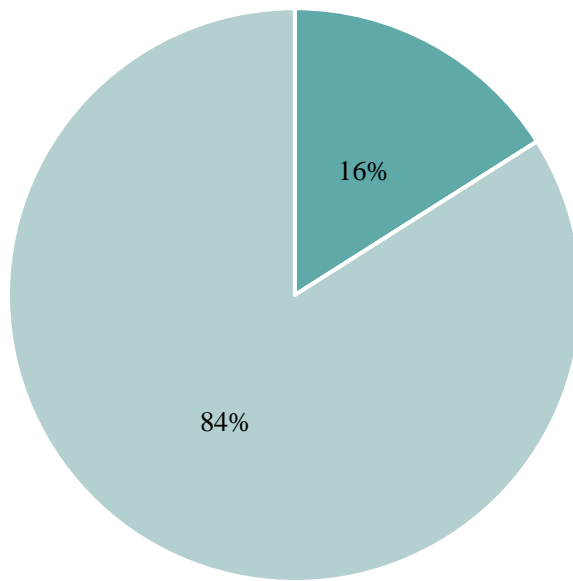
Reliability Statistics		
Cronbach's Alpha	Cronbach's Alpha Based on Standardized Items	N of Items
,853	,850	35

Καθώς οι τιμές του δείκτη α του Cronbach από 0,8 έως 0,9 θεωρούνται ικανοποιητικές για την αξιοπιστία των δεδομένων και ο δείκτης για τα αριθμητικά στοιχεία των απαντήσεων του κύριου μέρους του ερωτηματολογίου είναι 0,853, θεωρείται πως τα δεδομένα είναι αποδεκτά με αρκετά υψηλή εσωτερική σταθερότητα για την ανάλυση των αποτελεσμάτων της έρευνας.

3.2 Περιγραφική ανάλυση δημογραφικών στοιχείων συμμετεχόντων στην έρευνα.

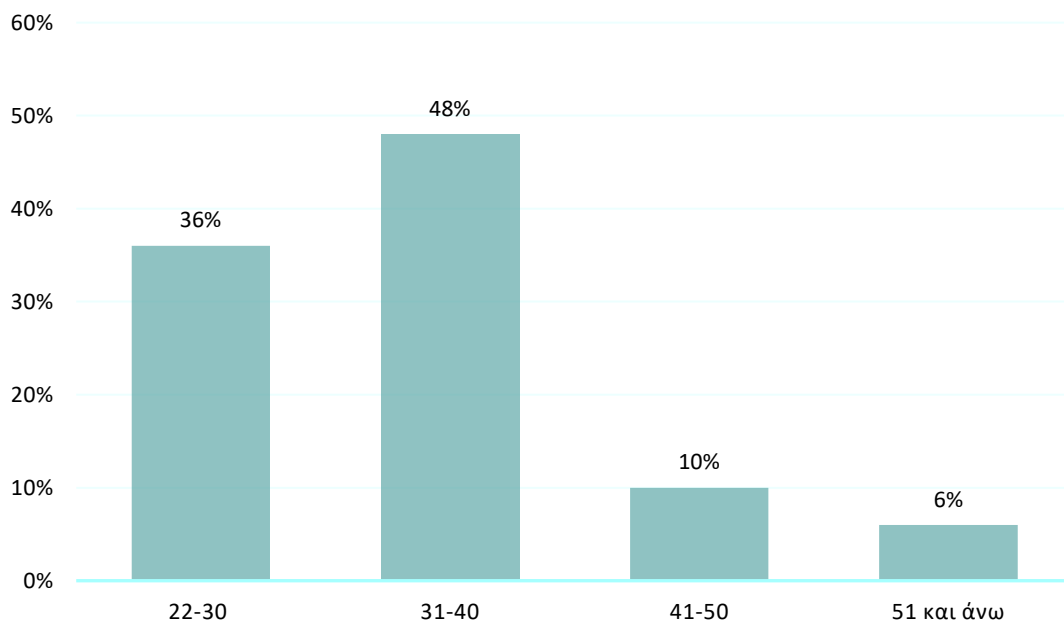
Η πρώτη ενότητα του ερωτηματολογίου της έρευνας αποτελείται από επτά ερωτήσεις που στόχο έχουν να προσδιορίσουν τα βασικά δημογραφικά στοιχεία των συμμετεχόντων. Αυτά διακρίθηκαν σε φύλο, ηλικία, έτη προϋπηρεσίας, επίπεδο σπουδών και πιστοποιημένων γνώσεων Τ.Π.Ε., βαθμίδα τάξης διδασκαλίας και περιοχή εκπαιδευτικής μονάδας.

Όπως φαίνεται και στο διάγραμμα 3.1 οι περισσότεροι συμμετέχοντες ήταν γυναίκες (86% του συνόλου, N=42). Ως προς τα δεδομένα για την ηλικία των συμμετεχόντων όπως αυτά απεικονίζονται στον διάγραμμα 3.2, 24 άτομα (48% των συμμετεχόντων) ήταν 31-40 ετών, 18 (36%) ήταν 22-30 ετών, 5 (10%) ήταν 41-50 ετών και μόλις 3 (6%) ήταν άνω των 50 ετών. Το γεγονός ότι η πλειοψηφία των συμμετεχόντων είναι 22-40 ετών εξηγείται καθώς η ερευνήτρια απευθύνθηκε σε γνωστούς της (ηλικιακά συναφείς με την ίδια) για την συμπλήρωση των ερωτηματολογίων βάσει της Βολικής Προσέγγισης της μεθοδολογίας στην έρευνα που διενεργήθηκε.

■ Ανδρας ■ Γυναίκα

Διάγραμμα 3.1
Φύλο συμμετεχόντων

Διάγραμμα 3.2
Ηλικία συμμετεχόντων

Αναλύοντας οι πίνακες 3.2 και 3.3 που συγκεντρώνουν τα υπόλοιπα δημογραφικά στοιχεία των συμμετεχόντων στην παρούσα έρευνα παρατηρούμε πως το μορφωτικό επίπεδο των συμμετεχόντων θεωρείται αρκετά υψηλό καθώς ως προς τις σπουδές σε ποσοστό 84% κατέχουν μεταπτυχιακό τίτλο ενώ ως προς τις πιστοποιημένες γνώσεις τους στην εφαρμογή των Τ.Π.Ε. το 96% κατέχει πιστοποίηση ECDL. Το 24% επίσης των συνολικών συμμετεχόντων έχουν αποκτήσει επιτυχώς τις πιστοποιήσεις Α και Β επιπέδου που ανταποκρίνονται στις «Βασικές Δεξιότητες Χρήσης Υπολογιστή» και στην «Αξιοποίηση και Εφαρμογή των Τ.Π.Ε. στην Διδακτική Πράξη» αντίστοιχα.

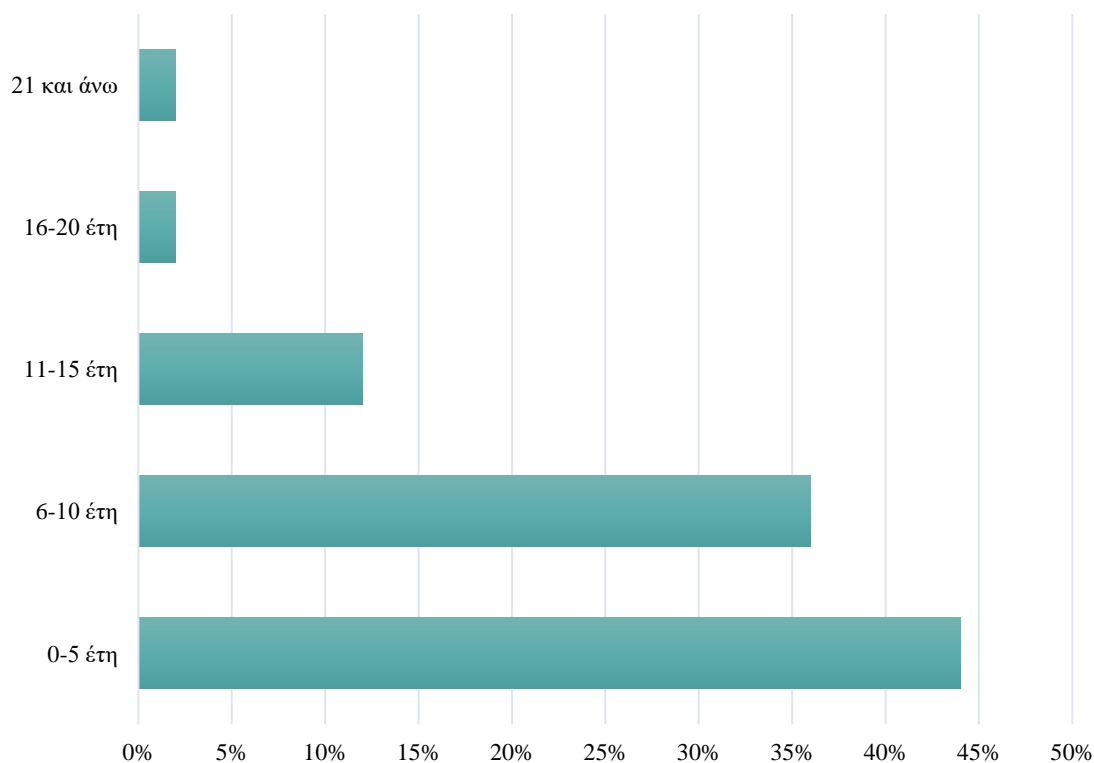
Επίπεδο Σπουδών	Ποσοστό Συμμετεχόντων
Πτυχίο Πανεπιστημίου	14%
Τίτλος Μεταπτυχιακού	84%
Τίτλος Διδακτορικού	2%

Πίνακας 3.2
Εκπαιδευτικό επίπεδο

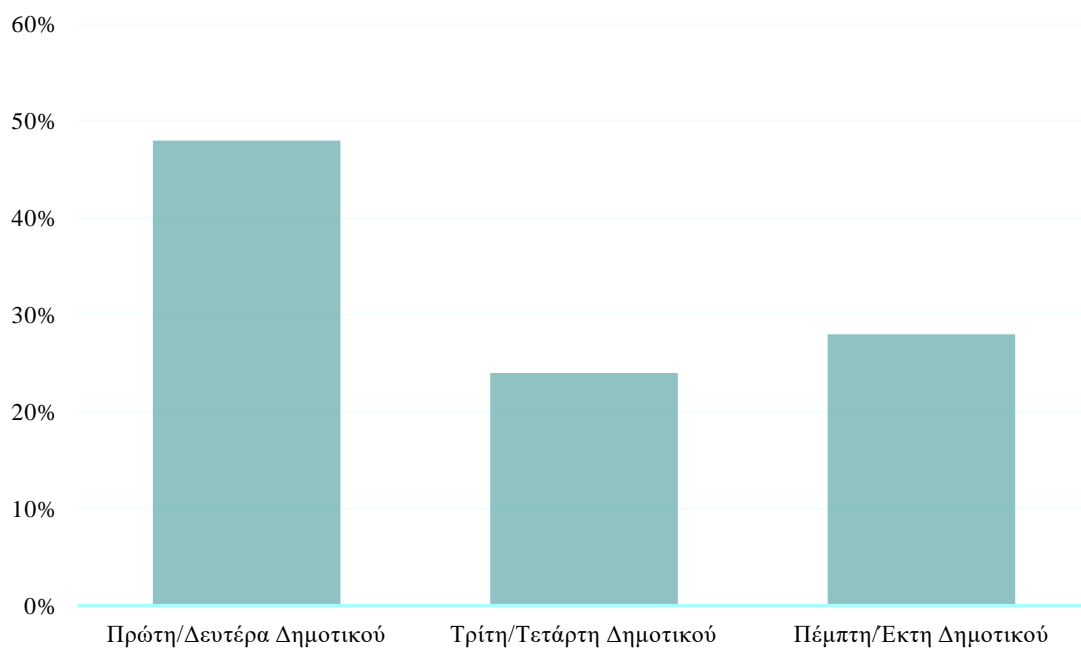
Τύπος Πιστοποίησης Τ.Π.Ε.	Ποσοστό Συμμετεχόντων
Πτυχίο ECDL	96%
Πιστοποίηση Α και Β επιπέδου	24%

Πίνακας 3.3
Κατοχή πιστοποίησης Τ.Π.Ε.

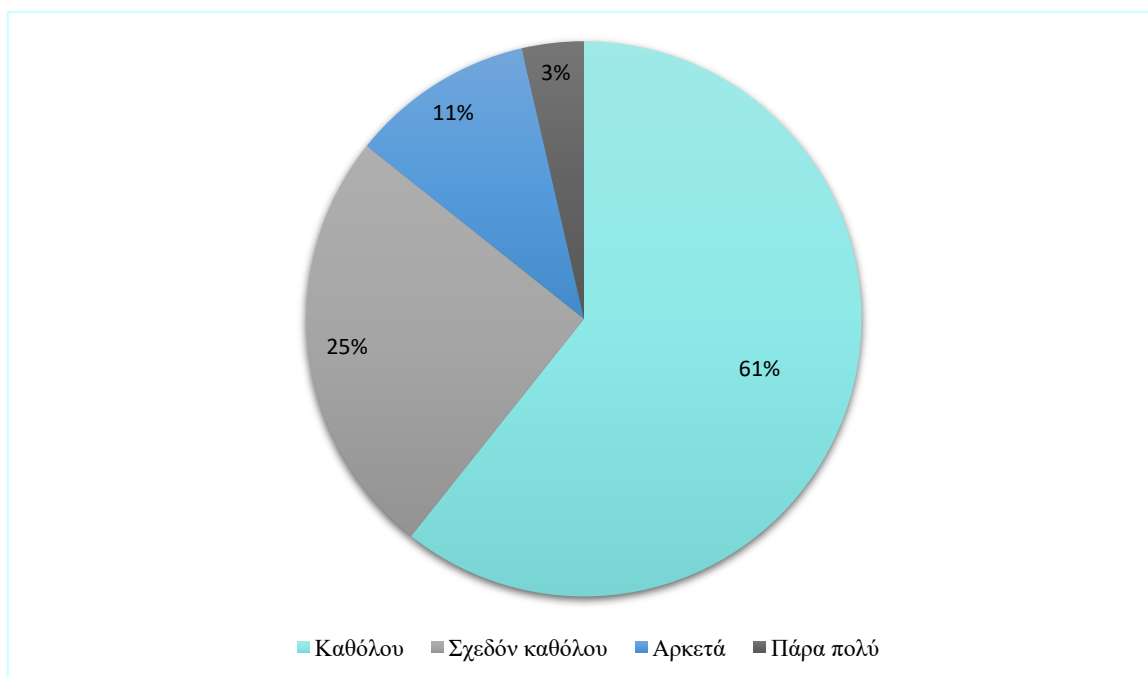
Όσον αφορά παράγοντες που σχετίζονται με την εκπαιδευτική εμπειρία, στα διαγράμματα 3.3 και 3.4 αποδίδονται τα έτη προϋπηρεσίας των συμμετεχόντων, το επίπεδο τάξεων της Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης στο οποίο διδάσκουν καθώς και η περιοχή στην οποία βρίσκονται οι εκπαιδευτικές μονάδες που υπηρετούν οι συμμετέχοντες. Πιο συγκεκριμένα, 22 από τους συμμετέχοντες (44% του συνόλου) κατέχουν 0 έως 5 έτη προϋπηρεσίας, 18 (36%) έχουν 6 έως 10 έτη προϋπηρεσίας, 6 (12%) έχουν 11-15 ενώ μόλις 4% των συμμετεχόντων υποστηρίζονται από 16 έτη και άνω, γεγονός που συμβαδίζει και με την απεικόνιση του εύρους των ηλικιών των εκπαιδευτικών που έλαβαν μέρος στην έρευνα. Επιπλέον το 48% των ερωτηθέντων διδάσκει στην πρώτη και δεύτερα δημοτικού, το 24% στην τρίτη και τετάρτη δημοτικού και το 28% στην πέμπτη και έκτη δημοτικού. Αναφορικά στην οποία βρίσκονται οι εκπαιδευτικές μονάδες, το 69,4% αυτών εντοπίζονται σε κάποιο αστικό κέντρο της Ελλάδας ενώ το 30,6% σε μη αστικές περιοχές.

Διάγραμμα 3.3
Έτη προϋπηρεσίας συμμετεχόντων

Διάγραμμα 3.4
Επίπεδο τάξεων διδασκαλίας συμμετεχόντων

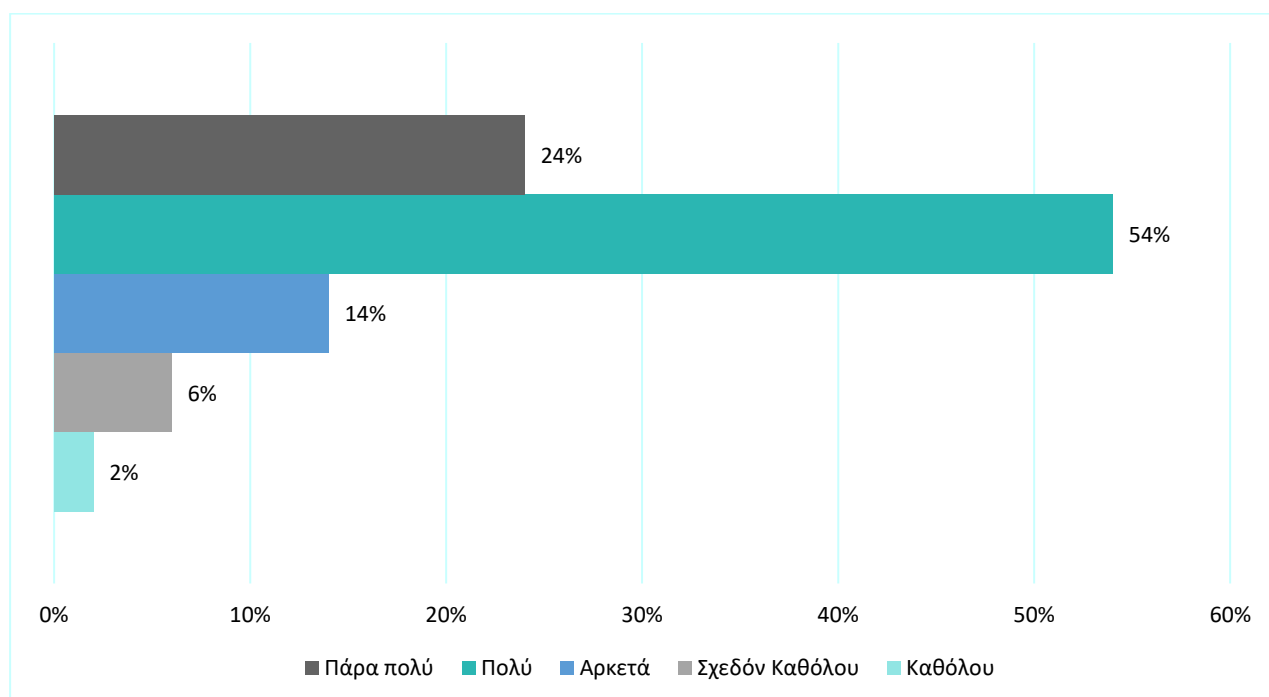
Διάγραμμα 3.5
Χρήση εξ αποστάσεως διδασκαλίας πριν από την πανδημία

Στο γράφημα 3.5 αποδεικνύεται πως το 25% των συμμετεχόντων εφάρμοζε σε περιορισμένο βαθμό μεθόδους εξ αποστάσεως εκπαίδευσης ενώ το 61% δεν εφάρμοζε καθόλου τηλεκπαίδευση πριν την πανδημία covid-19 που αυτό κατέστη απαραίτητο.

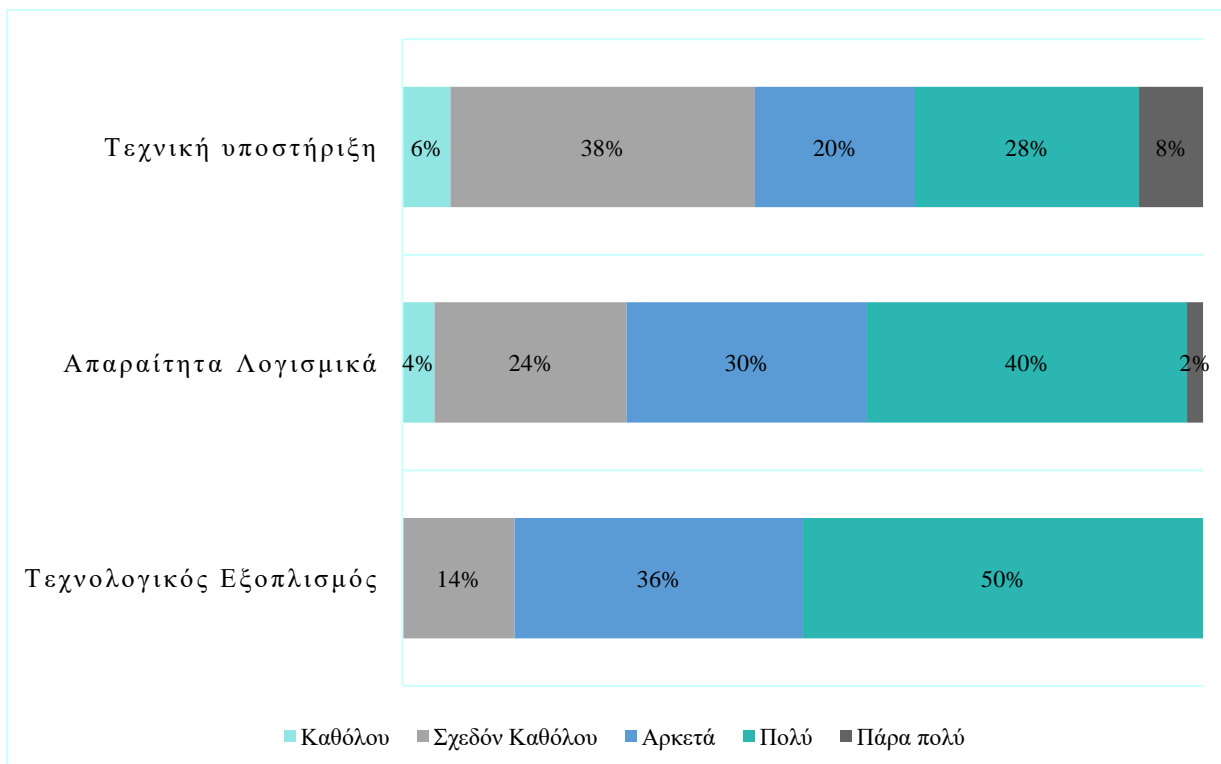
3.3. Ανάλυση δεδομένων για την πρόσβαση στην τεχνολογία

Όσον αφορά την πρόσβαση στην τεχνολογία όπως φαίνεται στο διάγραμμα 3.6, 12(24%) από τους συμμετέχοντες εκπαιδευτικούς δήλωσαν ότι η εκπαιδευτική μονάδα στην οποία εργάζονται διαθέτει πρόσβαση στο διαδίκτυο σε όλους τους χώρους διδασκαλίας ενώ 27(54%) υποστήριξαν ότι η πρόσβαση υπάρχει σχεδόν σε όλους τους χώρους του σχολείου. Μόλις 6% και 2% των ερωτηθέντων δήλωσαν πως η σχολική μονάδα που υπηρετούν δεν διαθέτει ικανοποιητική σύνδεση σε σχεδόν κανένα και κανένα χώρο διδασκαλίας αντίστοιχα.

Διάγραμμα 3.6

Πρόσβαση στο Διαδίκτυο από τους χώρους διδασκαλίας της εκπαιδευτικής μονάδας

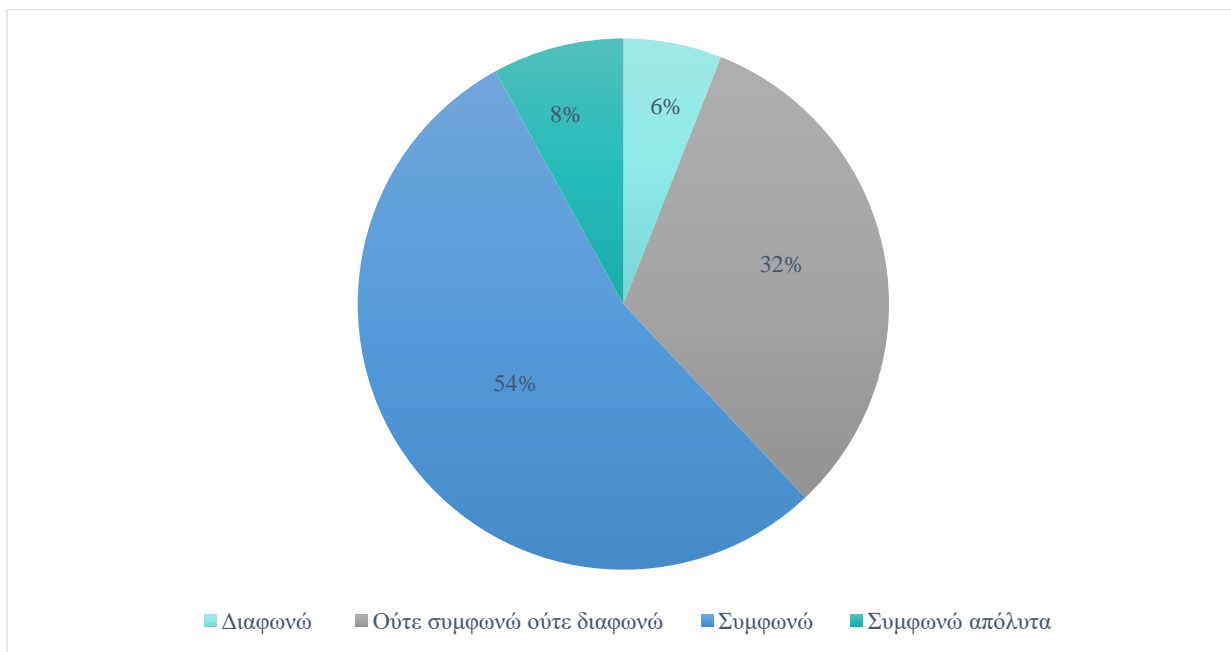

Διάγραμμα 3.7

Βαθμός πρόσβασης στον απαραίτητο εξοπλισμό και υποστήριξη

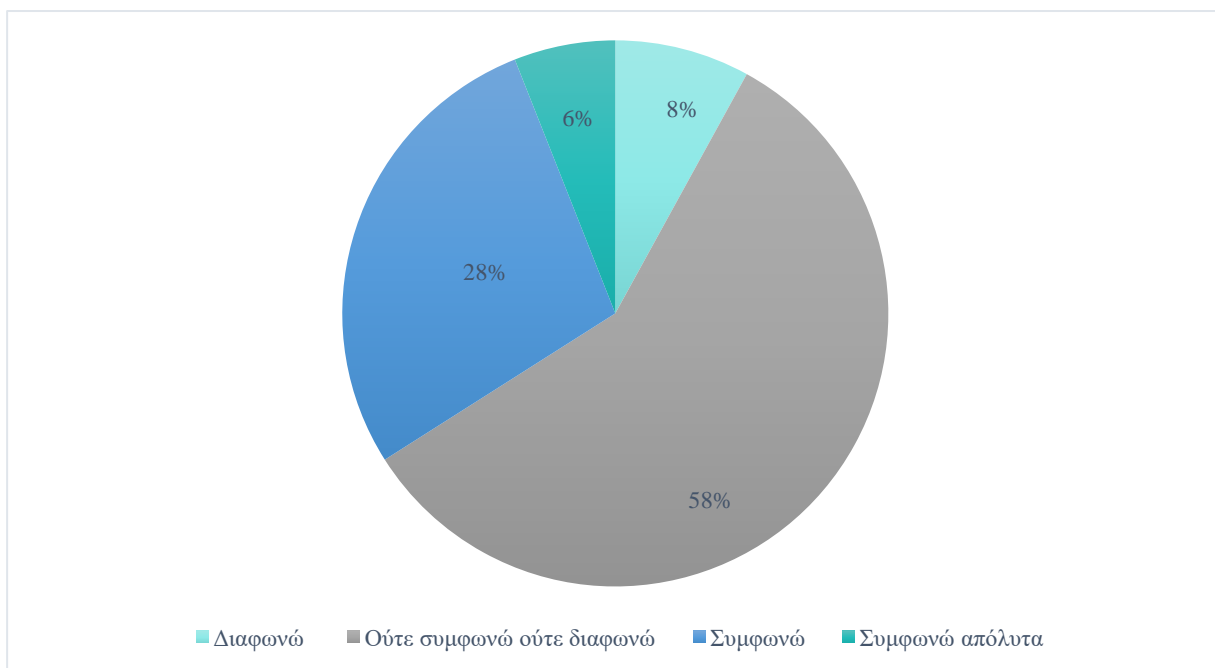
Στο διάγραμμα 3.7 εμφανίζονται τα αποτελέσματα της προσπάθειας διερεύνησης του βαθμού επάρκειας του τεχνολογικού εξοπλισμού και απαραίτητων λογισμικών όπως επίσης και του βαθμού ικανοποίησης από την ύπαρξη τεχνικής υποστήριξης για αντιμετώπιση προβλημάτων και ελλείψεων. Πιο αναλυτικά, το 50% των συμμετεχόντων αποκρίθηκε θετικά στην ύπαρξη ικανοποιητικού τεχνολογικού εξοπλισμού στις εκπαιδευτικές μονάδες την περίοδο διεξαγωγής της έρευνας ενώ το 75% αυτών δήλωσε ότι υπάρχουν διαθέσιμα και τα απαραίτητα λογισμικά. Όσον αφορά την παροχή τεχνικής υποστήριξης για αντιμετώπιση προβλημάτων που προκύπτουν από την εφαρμογή εξ αποστάσεως εκπαίδευσης, οι απαντήσεις ποικίλλουν. 28 από τους ερωτηθέντες δήλωσε ότι υπάρχει τεχνική υποστήριξη σε αρκετά έως πολύ ικανοποιητικό βαθμό ενώ 22 υποστήριξαν ότι δεν τους προσφέρεται κάποια μορφή τεχνικής υποστήριξης.

3.4 Ανάλυση δεδομένων για την εξοικείωση με την εξ αποστάσεως εκπαίδευση

Διάγραμμα 3.8

Αναζήτηση καινοτόμων μεθόδων και εφαρμογή μέσω διαδικτύου

Διάγραμμα 3.9

Επιτυχής παρουσίαση μαθησιακού αντικειμένου μέσω της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης

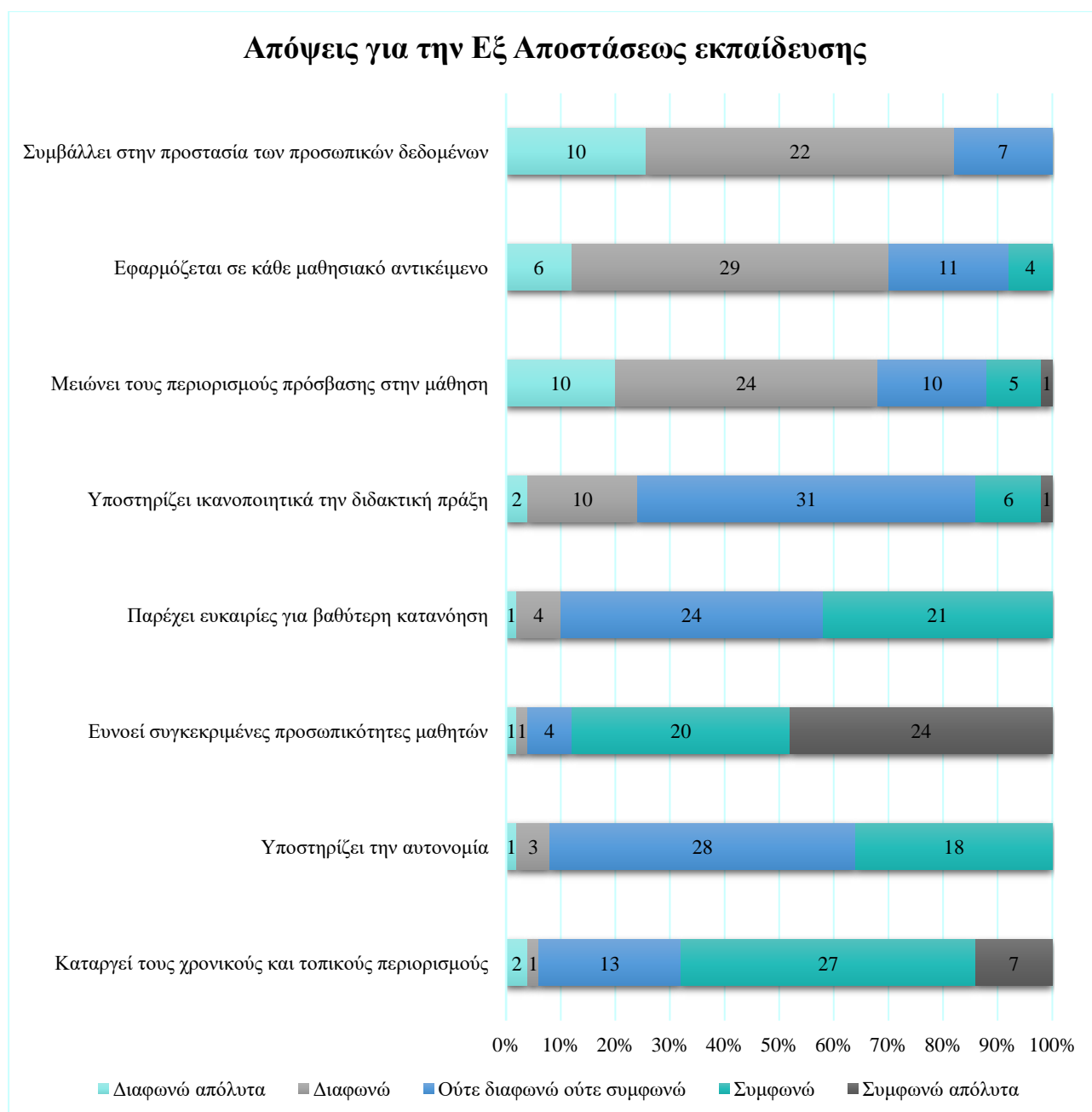
Ένας σημαντικός παράγοντας που εξετάστηκε για τους σκοπούς της έρευνας είναι η επάρκεια και ο βαθμός εξοικείωσης των συμμετεχόντων εκπαιδευτικών Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης με την εφαρμογή μεθόδων εξ αποστάσεως εκπαίδευσης. Πιο συγκεκριμένα σύμφωνα με το διάγραμμα 3.8, 27 από τους συμμετέχοντες δήλωσαν ότι έχουν αναπτύξει σε πολύ ικανοποιητικό βαθμό την δυνατότητα να αναζητούν καινοτόμους μεθόδους μετάδοσης της γνώσης μέσω διαδικτύου και να τις εφαρμόζουν αποτελεσματικά ενώ 16 βαθμολόγησαν την συγκεκριμένη ικανότητα τους ως ικανοποιητική. Ως προς την πρόταση-δήλωση "Έχω την δυνατότητα να παρουσιάζω στο πλαίσιο της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης το μαθησιακό αντικείμενο με ευχάριστο και αποτελεσματικό τρόπο" στην οποία ζητήθηκε από τους συμμετέχοντες να δηλώσουν τον βαθμό συμφωνίας τους, το 58% απάντησε "Ούτε συμφωνώ ούτε διαφωνώ" ενώ το 28% "Συμφωνώ", με την επιλογή "Συμφωνώ απόλυτα να συγκεντρώνει το 8% των συνολικών απαντήσεων, όπως απεικονίζεται στο διάγραμμα 3.9.

Επιπρόσθετα, η ανάπτυξη αποτελεσματικών μεθόδων αντιμετώπισης προβλημάτων στην χρήση των τεχνολογιών αποτέλεσε ένα από τα ερευνητικά ζητούμενα στον προσδιορισμό της εξοικείωσης με την εξ αποστάσεως εκπαίδευση. Η πλειοψηφία των συμμετεχόντων, 36 στον αριθμό (72% του συνόλου), δήλωσαν πως διαθέτουν την δυνατότητα επίλυσης τεχνικών προβλημάτων σε πολύ ικανοποιητικό βαθμό.

3.5 Ανάλυση απόψεων για την εξ αποστάσεως εκπαίδευση

Αναφορικά με την ενότητα του ερωτηματολογίου της έρευνας που στόχευε στην αποτύπωση των απόψεων των συγκεκριμένων εκπαιδευτικών οι ερωτήσεις ήταν διατυπωμένες ως προτάσεις-δηλώσεις και ανταποκρίνονταν τόσο σε πλεονεκτήματα όσο και σε μειονεκτήματα της εξ αποστάσεως. Οι συμμετέχοντες έπρεπε να δηλώσουν τον βαθμό συμφωνίας τους απέναντι στις συγκεκριμένες δηλώσεις, όπως απεικονίζεται στο διάγραμμα 3.10. Πιο αναλυτικά, θετικά προκείμενοι εμφανίζονται απέναντι σε συγκεκριμένα χαρακτηριστικά της εξ αποστάσεως, όπως ότι καταργεί χρονικούς και τοπικούς περιορισμούς με βαθμό συμφωνίας 54% και πλήρους συμφωνίας 14% των συνολικών απαντήσεων. Επιπλέον τα υψηλότερα ποσοστά συμφωνίας συγκεντρώνει η άποψη ότι οι μέθοδοι της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης ευνοούν συγκεκριμένες προσωπικότητες εκπαιδευόμενων με τα ποσοστά συμφωνίας και πλήρους συμφωνίας να φτάνουν το 40% και 48% αντίστοιχα. Επίσης θετικά αλλά σε χαμηλότερο επίπεδο συμφωνίας αντιμετωπίζουν τις προτάσεις-δηλώσεις "Η εξ

αποστάσεως εκπαίδευση παρέχει ευκαιρίες για βαθύτερη κατανόηση και για επίλυση προβλημάτων” και “Η εξ αποστάσεως εκπαίδευση υποστηρίζει την αυτονομία του εκπαιδευτικού και του εκπαιδευόμενου”. Στις συγκεκριμένες δηλώσεις οι απαντήσεις των συμμετεχόντων με διαβάθμιση “Ούτε συμφωνώ ούτε διαφωνώ” και “Συμφωνώ” συγκεντρώνουν τα ποσοστά 48%, 21% και 56%, 36% αντίστοιχα.

Διάγραμμα 3.10

Βαθμός συμφωνίας συμμετεχόντων σε απόψεις για την εξΑΕ

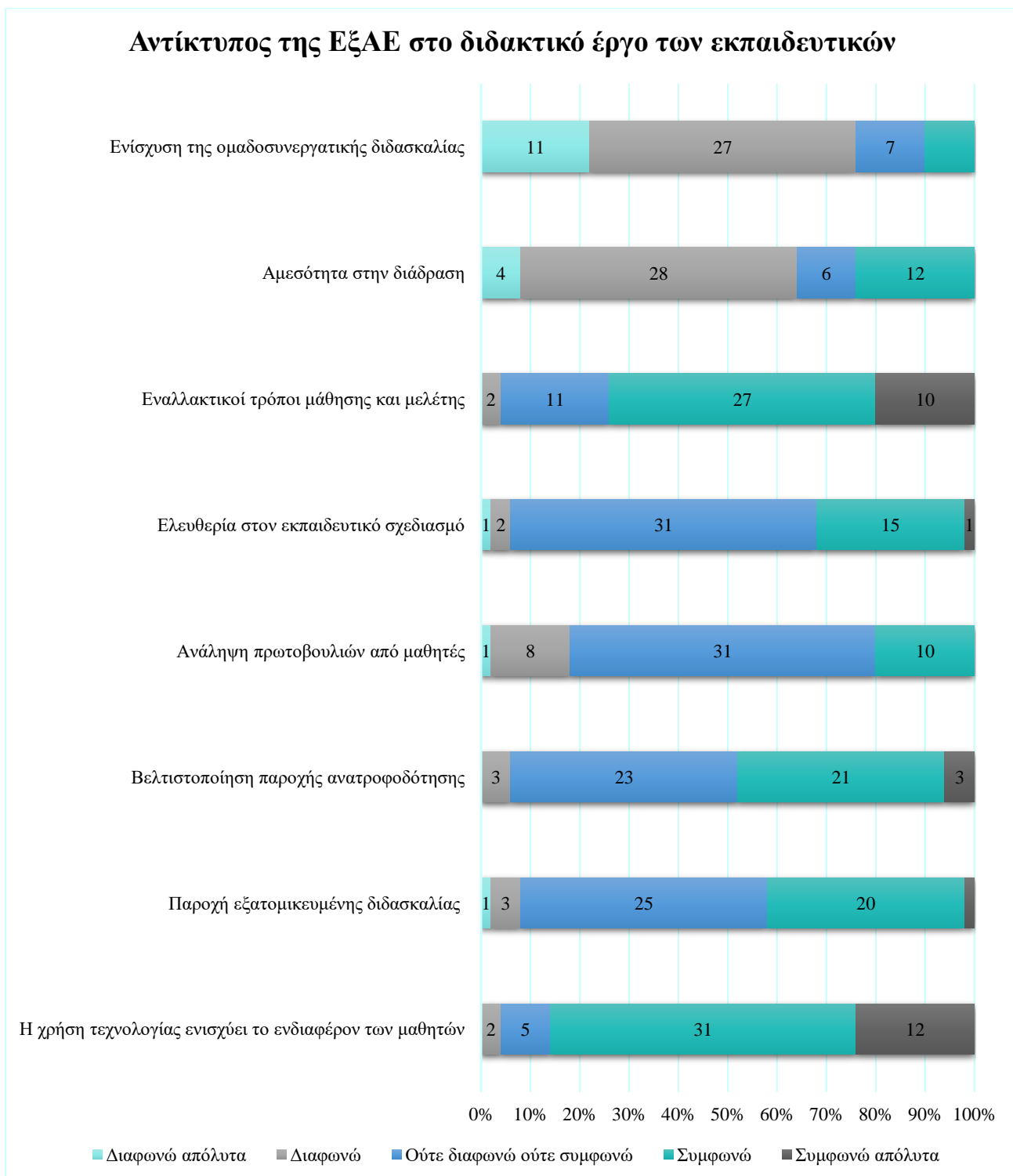
Οι υπόλοιπες απεικονίσεις του διαγράμματος 3.10 φαίνεται βάσει του χαμηλού βαθμού συμφωνίας των συμμετεχόντων να αποτελούν αρνητικά χαρακτηριστικά των μεθόδων εξ αποστάσεως εκπαίδευσης. Πιο συγκεκριμένα, το 12% των συμμετεχόντων “διαφωνεί απολύτως”, 58% διαφωνεί” ενώ το 22% εκφράζει αβεβαιότητα ότι η τηλεεκπαίδευση σαν αποτελεσματική μέθοδος διδασκαλίας μπορεί να εφαρμοστεί σε κάθε μαθησιακό αντικείμενο. Στην δήλωση “Η εξ αποστάσεως εκπαίδευση μειώνει πραγματικά τους περιορισμούς πρόσβασης στην μάθηση (δυσκολίες όρασης, ακοής, κλπ.)” επίσης δεν βρίσκει σύμφωνους τους συμμετέχοντες σε αυτήν την έρευνα εκπαιδευτικούς, από τους οποίους 10 δήλωσαν ότι “διαφωνούν απόλυτα”, 24 ότι “διαφωνούν” και 10 ότι “ούτε διαφωνούν ούτε συμφωνούν”. Επιπλέον περισσότεροι από τους μισούς συμμετέχοντες (32 στον αριθμό) διαφωνούν με την δήλωση ότι “το περιβάλλον της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης συμβάλλει στην προστασία των προσωπικών δεδομένων”.

3.6 Ανάλυση του αντίκτυπου της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης στο διδακτικό έργο

Στα διαγράμματα 3.11 και 3.12 απεικονίζονται τα αποτελέσματα της έρευνας αναφορικά με τον αντίκτυπο της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης στην εκπαιδευτική κοινότητα ως προς το διδακτικό έργο και προς προσωπικά τον εκπαιδευτικό αντίστοιχα.

Σύμφωνα με το διάγραμμα 3.11 η χρήση της τεχνολογίας και η ενσωμάτωση της στην διδασκαλία ενισχύει το ενδιαφέρον των μαθητών καθώς 31 από τους συμμετέχοντες (12%) δήλωσαν με βάση τις προσωπικές τους εμπειρίες ότι “συμφωνούν” και 12 (24%) δήλωσαν ότι συμφωνούν απόλυτα. Επιπλέον αρκετά σημαντικό ποσοστό θετικών αποκρίσεων συγκεντρώνει η δήλωση ότι μέσω της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης “ο εκπαιδευτικός αποκτά την δυνατότητα χρήσης διαφόρων εργαλείων μάθησης και παροχής εξατομικευμένης διδασκαλίας”. 20 συμμετέχοντες συμφωνούν με την παραπάνω άποψη και 25 εμφανίζουν αβεβαιότητα χωρίς όμως να τίθενται αρνητικοί. Ως θετική συνέπεια της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης στο εκπαιδευτικό έργο των συμμετεχόντων εμφανίζεται και η δημιουργία συνθηκών σύγχρονης και ασύγχρονης επικοινωνίας για παροχή διευκρινήσεων, ανατροφοδότησης και επίλυσης αποριών. Σε ποσοστό 6% οι συμμετέχοντες υποστήριξαν την

παραπάνω δήλωση με απόλυτη συμφωνία, σε ποσοστό 42% με επίπεδο συμφωνίας ενώ σε ποσοστό 46% εξέφρασαν αβεβαιότητα ως προς τα οφέλη της εξΑΕ στον συγκεκριμένο τομέα.

Διάγραμμα 3.11

Ο αντίκτυπος της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης στο διδακτικό έργο

Σύμφωνα με το διάγραμμα 3.11, αβεβαιότητα εξέφρασαν επίσης απέναντι στην δήλωση ότι με την εφαρμογή της εξΑΕ "ο εκπαιδευτικός έχει περιθώρια ελευθερίας στην παράδοση και εξέταση της διδακτέας ύλης καθώς το 62% δήλωσε "ούτε συμφωνώ ούτε διαφωνώ". Αρκετά χαμηλότερα ποσοστά αβεβαιότητας και αμφισημίας εμφανίζονται στις δηλώσεις των συμμετεχόντων απέναντι στην τοποθέτηση "Ο εκπαιδευτικός μέσω της τηλεκπαίδευσης μπορεί να κατευθύνει τους μαθητές προς εναλλακτικούς τρόπους μάθησης και μελέτης, καθώς η απάντηση "ούτε συμφωνώ ούτε διαφωνώ" συγκεντρώνει 10 απαντήσεις ενώ οι απαντήσεις "συμφωνώ" και "συμφωνώ απόλυτα" από 27 και 10 απαντήσεις αντίστοιχα.

Υψηλά ποσοστά διαφωνίας των συμμετεχόντων συγκεντρώνουν οι δηλώσεις ότι μέσω της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης ενισχύεται η ομαδοσυνεργατική διδασκαλία (54% διαφωνία και 22% απόλυτη διαφωνία) και η αμεσότητα στην διάδραση εκπαιδευτικού και εκπαιδευόμενου (56% διαφωνία και 8% απόλυτη διαφωνία).

3.7 Ανάλυση του αντίκτυπου της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης στον εκπαιδευτικό

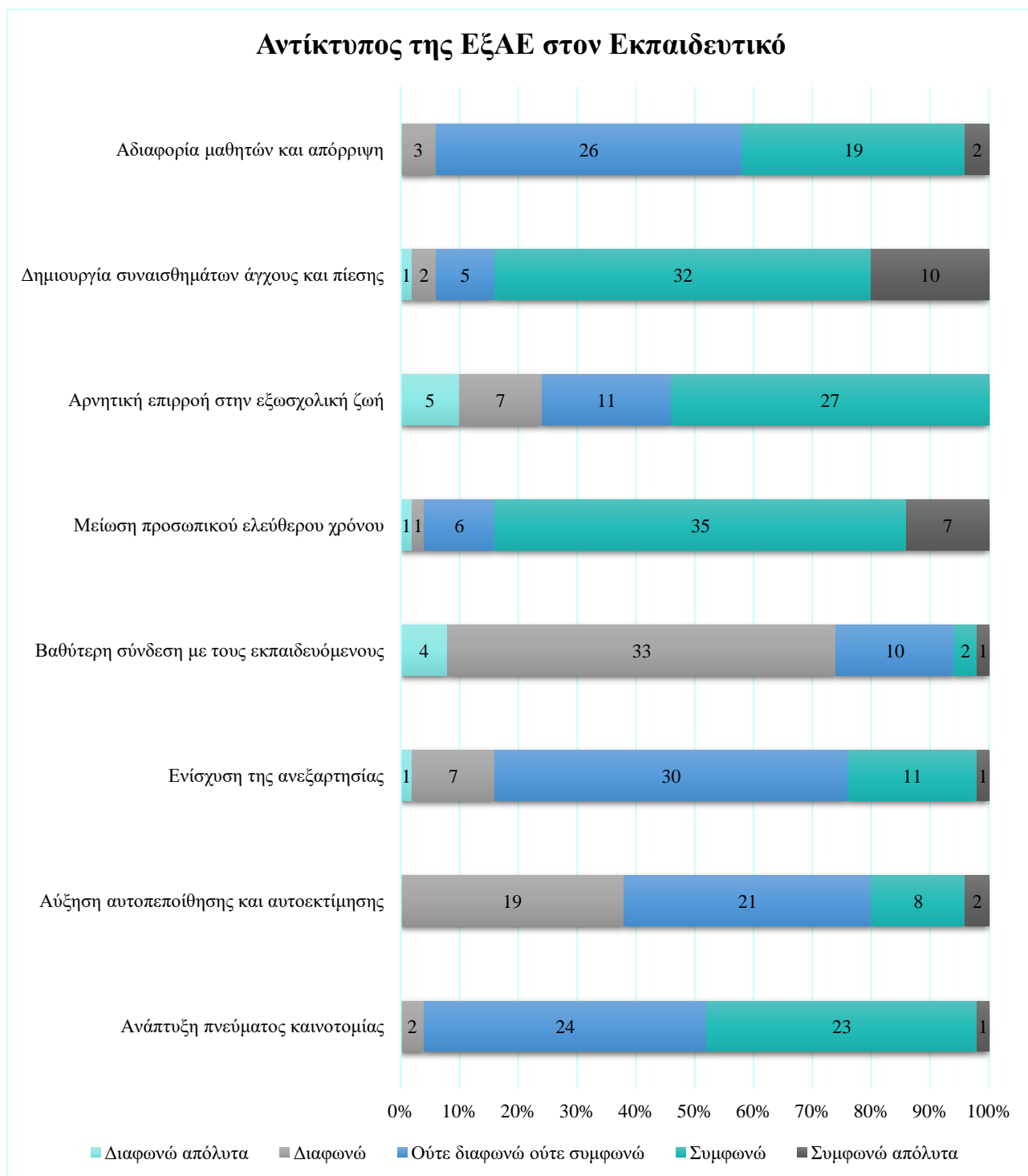
Όπως προαναφέρθηκε, στο διάγραμμα 3.12 απεικονίζονται οι απόψεις των συμμετεχόντων για τον αντίκτυπο που έχει η εφαρμογή της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης στον εκπαιδευτικό. Ανάμεσα σε αυτές περιλαμβάνονται τόσο θετικά όσο και αρνητικά της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης.

Όσον αφορά τους συμμετέχοντες ως προς την ιδιότητα τους σαν εκπαιδευτικοί, καταγράφηκε υψηλό ποσοστό συμφωνίας ως προς την ανάδειξη μέσω της εξΑΕ της ανάπτυξης του πνεύματος καινοτομίας, με τον αριθμό των ερωτηθέντων που αποκρίθηκαν θετικά να πλησιάζει το 47%. Επιπλέον ως θετική απόρροια της τηλεκπαίδευσης εμφανίζεται η μείωση των περιορισμών στον σχεδιασμό των μεθόδων διδασκαλίας, με το 46% των συμμετεχόντων να υποστηρίζει την συγκεκριμένη άποψη.

Ως προς τις αρνητικές συνέπειες της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης προσωπικά στους εκπαιδευτικούς, η αδυναμία βαθύτερης σύνδεσης με τους εκπαιδευόμενους και αύξησης της αυτοεκτίμησης, αυτοπεποίθησης και ανεξαρτησίας συγκεντρώνουν υψηλά ποσοστά. 37 από τους συμμετέχοντες θεωρούν ότι δεν προωθείται η βαθύτερη σύνδεση και επικοινωνία με τους μαθητές μέσω της τηλεκπαίδευσης ενώ 40 και 37 δηλώνουν αβεβαιότητα ή διαφωνία προς την

συμβολή της εξΑΕ στην ενίσχυση της αυτοεκτίμησης και αυτοπεποίθησης τους και στην αύξηση της ανεξαρτησίας αντίστοιχα.

Διάγραμμα 3.12

Ο αντίκτυπος της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης στον εκπαιδευτικό

Επιπλέον, η πλειοψηφία των συμμετεχόντων φαίνεται να συμφωνεί με την δήλωση “Η εξ αποστάσεως εκπαίδευση αναδεικνύει την δημιουργία συναισθημάτων άγχους και ψυχολογικής πίεσης” καθώς συγκεντρώνει ποσοστό 64% συμφωνίας και 20% απόλυτης συμφωνίας. Παρόμοια απόκριση εμφανίζεται στις αποκρίσεις των εκπαιδευτικών προς τις δηλώσεις “Η εφαρμογή εξ αποστάσεως εκπαίδευσης οδηγεί σε μείωση του προσωπικού ελεύθερου χρόνου των εκπαιδευτικών” και “Η εφαρμογή εξ αποστάσεως εκπαίδευσης έχει αρνητική επιρροή στην προσωπική (εξωσχολική) ζωή του εκπαιδευτικού. Τα επίπεδα συμφωνίας με τις παραπάνω δύο αρνητικές συνέπειες της εξΑΕ αποτελούν το 84% και 73% αντίστοιχα.

3.8 Ανάλυση των προτάσεων των εκπαιδευτικών για την εξ αποστάσεως εκπαίδευση

Διάγραμμα 3.13

Προτάσεις βελτίωσης του πλαισίου της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης

Τέλος βάσει των δεδομένων του διαγράμματος 3.13, όσον αφορά τις δράσεις για βελτιστοποίηση της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης που προτάθηκαν στους συμμετέχοντες εκπαιδευτικούς, 36 από αυτούς συμφώνησαν στην αναγκαιότητα παροχής τεχνικής υποστήριξης και συμβουλευτικής, 45 αποκρίθηκαν θετικά στην προοπτική διεξαγωγής επιμορφώσεων στις νέες τεχνολογίες με πρακτική εφαρμογή ενώ 39 συμμετέχοντες θεώρησαν την εφαρμογή αποτελεσματικών πρακτικών για την προστασία των προσωπικών δεδομένων ως επιτακτική ανάγκη για την βελτίωση της ποιότητας και ασφάλειας της τηλεκπαίδευσης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

ΣΥΖΗΤΗΣΗ-ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

4.1 Γενικά συμπεράσματα – Έλεγχος υποθέσεων

Σκοπός της συγκεκριμένης ερευνητικής εργασίας ήταν να αποτυπωθούν οι απόψεις των εκπαιδευτικών Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης για την εξ αποστάσεως εκπαίδευση και πιο συγκεκριμένα για τον αντίκτυπο της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης ως προς την εκπαιδευτική πράξη και ως προς τους εκπαιδευτικούς προσωπικά. Τα ερευνητικά αποτελέσματα παρουσιάζουν ενδιαφέρον προς την απάντηση των συγκεκριμένων ερευνητικών ερωτημάτων καθώς και για την επιβεβαίωση ή απόρριψη των ήδη αναφερόμενων στην εργασία υποθέσεων. Οι εκπαιδευτικοί που έλαβαν μέρος στην έρευνα δήλωσαν πως διαθέτουν τις βασικές γνώσεις χρήσης Η/Υ και εφαρμογής των νέων τεχνολογιών, επιβεβαιώνοντας τον ισχυρισμό του Ζαρκάδα (2018).

Οι ερευνητικές υποθέσεις 1-4 επιβεβαιώθηκαν από την ανάλυση των δεδομένων των ερωτηματολογίων. Πιο συγκριμένα, η Υπόθεση 1, που βασιζόταν στην πρόβλεψη πως υψηλό ποσοστό συμμετεχόντων θα είναι νεαρής ηλικίας χωρίς ακραίες διακυμάνσεις λόγω της εφαρμογής της Βολικής Δειγματοληψίας και της επιλογής γνωστών προσώπων της ερευνήτριας ως συμμετέχοντες, πράγματι επιβεβαιώθηκε καθώς σε ποσοστό υψηλότερο του 80% η ηλικία των συμμετεχόντων ήταν 22-40 ετών. Όσον αφορά την Υπόθεση 2 ότι αναμένεται υψηλό ποσοστό συμμετεχόντων να συμφωνήσουν στην έλλειψη αμεσότητας με

τους εκπαιδευόμενους και στην ύπαρξη προβλημάτων τεχνικής φύσεως κατά την εφαρμογή μεθόδων εξ αποστάσεως εκπαίδευση, οι απαντήσεις των συμμετεχόντων με ποσοστά συμφωνίας με τις παραπάνω δηλώσεις για την εξΑΕ ήταν 64% και 68% αντίστοιχα. Η Υπόθεση 2 συνδέεται με την Υπόθεση 3 που προέβλεπε πως πολλοί εκπαιδευτικοί του δείγματος θα ταυτιστούν με την αναγκαιότητα παροχής τεχνικής υποστήριξης και διεξαγωγής επιμορφώσεων στις νέες τεχνολογίες για την βελτιστοποίηση της εφαρμογής της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης. Από τους 50 συμμετέχοντες 36 δήλωσαν την ανάγκη τεχνικής υποστήριξης και 35 την σημασία των επιμορφώσεων για την επιτυχία της εκπαιδευτικής πράξης. Τέλος, η Υπόθεση 4 υποστήριξε υψηλή αναμενόμενη τιμή στις θετικές αποκρίσεις στην δήλωση "Η εξ αποστάσεως εκπαίδευση ως εκπαιδευτική μέθοδος αναδεικνύει την δυνατότητα εισαγωγής καινοτομιών και εναλλακτικών τρόπων μάθησης και μετάδοσης της γνώσης" στην κατηγορία των απόψεων των συμμετεχόντων εκπαιδευτικών για την εξ αποστάσεως εκπαίδευση. Πράγματι το 46% των εκπαιδευτικών συμφώνησαν με την παραπάνω δήλωση ενώ επίσης στην σχετική δήλωση "Η εξ αποστάσεως εκπαίδευση ως εκπαιδευτική μέθοδος συμβάλλει στην μείωση των περιορισμών στον σχεδιασμό των μεθόδων διδασκαλίας" το ποσοστό συμφωνίας των ερωτηθέντων έφτασε το 42%.

4.2 Αντίκτυπος της εξ αποστάσεως στην διδακτική πράξη

Μελετώντας τις απαντήσεις των συμμετεχόντων συμπεραίνουμε πως οι εκπαιδευτικοί εντοπίζουν τόσο θετικά όσο και αρνητικά στοιχεία στην επίδραση της εφαρμογής μεθόδων εξ αποστάσεως διδασκαλίας στην εκπαιδευτική πράξη.

Η κατάργηση σχεδόν κάθε χρονικού και τοπικού περιορισμού όπως υποστηρίζει ο Αναστασιάδης επιτρέπει την καλύτερη οργάνωση της εκπαιδευτικής διαδικασίας και θεωρείται από τους εκπαιδευτικούς ένα από τα μεγαλύτερα οφέλη της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης. Όσον αφορά τα υπόλοιπα πλεονεκτήματα της εξ αποστάσεως διδασκαλίας, οι περισσότεροι από τους συμμετέχοντες εκπαιδευτικούς υποστήριξαν πως μειώνει τους περιορισμούς στις εκπαιδευτικές τεχνικές που δύναται να χρησιμοποιήσουν, όπως επιβεβαιώνεται και από τις αναφορές των Αργυρίου και Κουτσούμπα (2016), και τους επιτρέπει να προσφέρουν σε μεγαλύτερο βαθμό μορφές εξατομικευμένης διδασκαλίας, όπως αναφέρουν και οι Srivastava (2018) και Τραχανοπούλου 2016 και τον Μακροδήμο *et. al.* (2017). Οι Μακροδήμος *et. al*

(2017) υποστήριξαν επίσης την βελτιστοποίηση του συστήματος ανατροφοδότησης μέσω της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης, άποψη που βρίσκει σύμφωνους περισσότερους από τους μισούς συμμετέχοντες αυτής της έρευνας. Επίσης ως πλεονέκτημα αντιλαμβάνονται οι συμμετέχοντες και το γεγονός πως οι συνθήκες της εξ αποστάσεως εργασίας ευνοούν την συμμετοχή και εξέλιξη συγκεκριμένων προσωπικοτήτων εκπαιδευόμενων που είτε είναι πιο εσωστρεφείς είτε εμφανίζουν την τάση να επηρεάζονται από άλλα χαρακτηριστικά του περιβάλλοντος των σχολικών μονάδων, συμφωνώντας με τους Αλιβίζος *et. al* (2015).

Σε χαμηλότερο βαθμό υποστήριξαν οι εκπαιδευτικοί ότι η εξ αποστάσεως εκπαίδευση παρέχει κίνητρα για ανάληψη πρωτοβουλιών από τους μαθητές παρόλο που υποστήριξαν θετικά πως η τεχνολογία ενθαρρύνει το ενδιαφέρον των εκπαιδευόμενων, αντικρούοντας τις απόψεις που εκφράζονται από τους Αλιβίζος *et. al.* (2015). Επίσης ουδέτερα και με μορφή αβεβαιότητας αντιμετώπισαν τις απόψεις των Μιμίνου και Σπανακά (2016) που υποστήριξαν ότι η εξ αποστάσεως εκπαίδευση ευνοεί την εξάλειψη των περιορισμών προσβασιμότητας στην εκπαιδευτική πράξη εκπαιδευόμενων που αντιμετωπίζουν κάποια δυσκολία.

Αντίθετοι εμφανίστηκαν οι συμμετέχοντες στην άποψη των Rashid και Elahi (2012) που αναφέρονται στην διευκόλυνση δημιουργίας ομάδων μαθητών στο πλαίσιο της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης καθώς κατά την πλειοψηφία τους οι εκπαιδευτικοί του δείγματος φαίνεται να θεωρούν πως η ομαδοσυνεργατική διδασκαλία δεν υποστηρίζεται από το περιβάλλον της τηλεεκπαίδευσης όπως επίσης να πιστεύουν πως η αμεσότητα δεν αποτελεί χαρακτηριστικό της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης. Με βάση αυτές τους τις απαντήσεις φαίνεται να αντικρούονται με την Σφακιωτάκη (2017) που υποστηρίζει την θετική σύνδεση της εξ αποστάσεως διδασκαλίας με την ανάπτυξη της συνεργασίας και των κοινωνικών δεξιοτήτων. Επιπλέον, από τις απαντήσεις των συμμετεχόντων εμφανίζεται μεγάλος βαθμός δυσπιστίας ως προς το εάν δύναται η εξ αποστάσεως εκπαίδευση να εφαρμοστεί στην διδασκαλία κάθε μαθησιακού αντικειμένου καθώς επίσης αρνητικοί εμφανίζονται απέναντι στην ικανότητα του περιβάλλοντος της τηλεεκπαίδευσης να προσφέρει ικανοποιητικού επιπέδου προστασία των προσωπικών δεδομένων τόσο των εκπαιδευτικών όσο και το εκπαιδευόμενων.

4.3 Αντίκτυπος της εξ αποστάσεως στον εκπαιδευτικό

Αναφορικά με την ανάλυση των δεδομένων της έρευνας που αφορούν τον αντίκτυπο της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης στον ίδιο τον εκπαιδευτικό προκύπτουν επίσης κάποια πλεονεκτήματα και κάποια μειονεκτήματα από την εφαρμογή αυτής της μεθόδου διδασκαλίας.

Ως πλεονέκτημα φαίνεται να αντιμετωπίζουν οι συμμετέχοντες εκπαιδευτικοί το περιθώριο ανεξαρτησίας στον σχεδιασμό της διδασκαλίας και στις μεθόδους εξέτασης και ανατροφοδότησης των μαθητών. Η ανεξαρτησία αυτή σε συνδυασμό με τις απεριόριστες δυνατότητες που προκύπτουν από την εισαγωγή καινοτομιών στην μεθοδολογία της διδασκαλίας στο πλαίσιο της εξΑΕ αντιμετωπίζονται από τους συμμετέχοντες εκπαιδευτικούς ως τα μεγαλύτερα οφέλη της τηλεκπαίδευσης και έρχονται σε συμφωνία με την ανάλυση των Σταχτέα Χ. και Σταχτέα Φ. (2020) και του Παπακωνσταντίνου (2008).

Η διαταραχή της ρουτίνας, την σημασία της οποίας τονίζει η Ράικου (2019), καθώς και η έλλειψη της κοινωνικής επαφής που αναφέρει ο Μαρκοδήμος *et. al.* (2017) και της στήριξης αποτελούν καταστάσεις που προκαλούν συναισθήματα άγχους και πίεσης που πολλοί από τους εκπαιδευτικούς του δείγματος θεωρούν άμεση απόρροια της έκτακτης ή παρατεταμένης εφαρμογής της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης.

Το γεγονός ότι η εφαρμογή της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης δεν ενισχύει την ενεργή συμμετοχή των εκπαιδευόμενων όπως αναφέρουν οι Rashid και Elahi (2012) αποτελεί κοινή παραδοχή υψηλού ποσοστού των συμμετεχόντων εκπαιδευτικών, από τις αποκρίσεις των οποίων συμπεραίνουμε ότι η αδιαφορία που εκδηλώνεται από τους εκπαιδευόμενους επηρεάζει αρνητικά την ψυχολογία του εκπαιδευτικού και ως εκ τούτου την αυτοπεποίθηση και αυτοεκτίμηση του.

Η μείωση του προσωπικού χρόνου των εκπαιδευτικών ως αποτέλεσμα της τηλεκπαίδευσης αποτέλεσε μία από τις απαντήσεις με τις περισσότερες απαντήσεις των συμμετεχόντων να ταυτίζονται με αυτήν την πραγματικότητα. Όπως υποστηρίζουν και οι Μιμίνου και Σπανακά (2012) το περιβάλλον της εξ αποστάσεως διδασκαλίας και η έλλειψη συνεχώς ανανεώσιμου κατάλληλου εκπαιδευτικού υλικού οδηγεί τους εκπαιδευτικούς στην δαπάνη αρκετού χρόνου για τον σχεδιασμό και την οργάνωση των εκπαιδευτικών μαθημάτων. Ως επακόλουθο της μείωσης του προσωπικού ελεύθερου χρόνου εμφανίζεται και η αρνητική επιρροή στην εξωσχολική ζωή του εκπαιδευτικού όπως αυτή επιβεβαιώνεται από υψηλό αριθμό συμμετεχόντων που συμφωνούν ότι πράγματι η προσωπική τους ζωή δεν μένει ανεπηρέαστη από την μετάβαση και την παραμονή σε καθεστώς εξ αποστάσεως διδασκαλίας.

4.4 Περιορισμοί της έρευνας

Η παρούσα έρευνα παρουσιάζει ορισμένους περιορισμούς. Ειδικότερα σχετίζονται με τα δημογραφικά στοιχεία του δείγματος που χρησιμοποιήθηκε για τους σκοπούς αυτής της έρευνας. Ο αριθμός των 50 συμμετεχόντων εκπαιδευτικών δεν επιτρέπει την γενίκευση των αποτελεσμάτων στον γενικό πληθυσμό. Ως προς την ηλικία θα μπορούσε να υπάρχει μεγαλύτερη αντιπροσωπευτικότητα από διαφορετικές ηλικιακές ομάδες καθώς η συντριπτική πλειοψηφία (84% των συμμετεχόντων) ήταν 22-40 ετών. Αυτό δικαιολογείται από την εφαρμογή της μεθόδου της Βολικής Δειγματοληψίας καθώς επιλέχθηκαν γνωστοί στην ερευνήτρια εκπαιδευτικοί και επιβεβαιώνει την Υπόθεση 1. Ως προς το φύλο των συμμετεχόντων το 84% ήταν γυναίκες γεγονός που συμβαδίζει με την πραγματικότητα καθώς στο επάγγελμα του εκπαιδευτικού και ιδιαίτερα της Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης είναι σύνηθες φαινόμενο η αριθμητική υπεροχή των γυναικών. Επιπλέον, η χρήση σταθμισμένων ερωτηματολογίων οδήγησε τους συμμετέχοντες σε συγκεκριμένες απαντήσεις, χωρίς να υπάρχει η δυνατότητα σύνδεσης των απαντήσεων με άλλους παράγοντες.

4.5 Προτάσεις

Η εξ αποστάσεως εκπαίδευση ιδιαίτερα τις τελευταίες δεκαετίες αποτελεί αντικείμενο έρευνας σε πολλές και αξιόλογες μελέτες. Δεδομένου ότι λόγω παγκόσμιων συγκυριών, όπως η πανδημία covid-19, η εξ αποστάσεως αποτελεί την καταλληλότερη μορφή εκπαίδευσης που μπορεί να εφαρμοστεί, κρίνεται επιτακτική ανάγκη να διερευνηθούν οι σχέσεις του εκπαιδευτικού και εκπαιδευόμενου με την συγκεκριμένη διαδικασία και να εντοπιστούν μέθοδοι βελτιστοποίησης των αποτελεσμάτων της. Για τους σκοπούς αυτούς θα μπορούσε να διεξαχθεί παρόμοια έρευνα με δείγμα μεγαλύτερο πληθυσμό ώστε να υπάρχει καλύτερη αντιπροσωπευτικότητα ως προς όλες τις κατηγορίες των δημογραφικών στοιχείων των συμμετεχόντων και να είναι πιο ασφαλής η γενίκευση των αποτελεσμάτων. Επιπλέον η αξιοπιστία των αποτελεσμάτων αντίστοιχων ερευνών μπορεί να ενισχυθεί με την αξιοποίηση περισσότερων μεθοδολογικών προσεγγίσεων, ώστε να είναι ξεκάθαρη η σύνδεση των επιμέρους διαφοροποιημένων παραγόντων με τις αποκρίσεις των συμμετεχόντων.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ελληνική

Άγγελος, Μ. (2012). *Οδηγός ανάλυσης αξιοπιστίας και εγκυρότητας ψυχομετρικών κλιμάκων με το SPSS*. Σημειώσεις του μαθήματος «Πολυμεταβλητή Στατιστική Ανάλυση», Π.Τ.Δ.Ε., Δ.Π.Θ.

Αλιβίζος, Σ., Κώστας, Α., & Παράσχου, Β. (2015). *Online εξ αποστάσεως εκπαίδευση: Από τη θεωρία στην πράξη*. Αθήνα: Σύνδεσμος Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών.

Αργυρίου, Μ., & Κουτσούμπα, Μ. (2016). *10+1 Θεωρίες για την πολυμορφική διάσταση του Moodle ως παιδαγωγικό εργαλείο στην εξ αποστάσεως εκπαίδευση*. Διεθνές Συνέδριο για την Ανοικτή & Εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση, 6(1).

Αναστασιάδης, Π. (2005). *Νέες Τεχνολογίες και εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση στην υπηρεσία της Δια Βίου Μάθησης: Προς μια νέα «Κοινωνική Συμφωνία» για την άρση των συνεπειών του «Ψηφιακού Διαισμού»*. Στο Λιοναράκης, Α. (επιμ.). *Παιδαγωγικές και Τεχνολογικές Εφαρμογές*, Πρακτικά 3^{ου} Διεθνούς Συνεδρίου Ανοικτής και εξ Αποστάσεως Εκπαίδευσης, Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο, Ελληνικό Δίκτυο Ανοικτής και εξ Αποστάσεως Εκπαίδευσης, Πάτρα, 11-13 Νοέμβρη.

Αναστασιάδης, Π. (2008). *Ζητήματα Παιδαγωγικού Σχεδιασμού για την Διδακτική Αξιοποίηση της Διαδραστικής Τηλεδιάσκεψης σε Περιβάλλον Μικτής-Πολυμορφικής Μάθησης Κοινωνικο-Εποικοδομητική Προσέγγιση. Η Περίπτωση του προγράμματος «Παιδεία Ομογενών» για την Επιμόρφωση Εκπαιδευτικών της Ομογένειας στο Πανεπιστήμιο Κρήτης (ΕΔΙΑΜΜΕ)*.

Αναστασιάδης, Π. (2014). *Η έρευνα για την ΕξΑΕ με τη χρήση των ΤΠΕ (e-learning) στο Ελληνικό Τυπικό Εκπαιδευτικό Σύστημα. Ανασκόπηση και προοπτικές για την Πρωτοβάθμια, Δευτεροβάθμια και Τριτοβάθμια Εκπαίδευση*. Ανοικτή Εκπαίδευση: το περιοδικό για την Ανοικτή και εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση και την Εκπαιδευτική Τεχνολογία, 10(1).

Αναστασιάδης, Π. (2017). *«ΟΔΥΣΣΕΑΣ 2000-2015»: Σχολική εξ αποστάσεως εκπαίδευση με την χρήση των ΤΠΕ στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση. Μια αποτίμηση της ερευνητικής συνεισφοράς*. Open Education - The Journal for Open and Distance Education and Educational Technology, 13(1).

Γιαβρίδης, Π., Παπάνης, Ε., Νεοφώτιστος, Β. & Βαλκάνος, Ε. (2010). *Απόψεις εκπαιδευτικών για την εφαρμογή των ΤΠΕ στην εκπαίδευση*. Κόρινθος: Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου: Πρακτικά Εργασιών 7^{ου} Πανελληνίου Συνεδρίου με Διεθνή Συμμετοχή.

Γιαγλή, Σ., Γιαγλής, Γ. & Κουτσούμπα, Μ. (2010). Αυτονομία στην μάθηση στο πλαίσιο της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης. *Open Education-The Journal for Open and Distance Education and Educational Technology*, 6(1).

Γκελαμέρης, (2015). *Πώς οι νέες Διαδικτυακές Τεχνολογίες διαμορφώνουν την Ανοικτή και εξ αποστάσεως Εκπαίδευση στο άμεσο μέλλον. Ανοικτή Εκπαίδευση: το περιοδικό για την Ανοικτή και εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση και την Εκπαιδευτική Τεχνολογία*, 11(1), 54-58. doi: <https://doi.org/10.12681/jode.9820> .

Ζαρκάδας, Ν. (2018). *Η δομή της Εκπαίδευσης μετά την ψηφιακή επανάσταση και οι προκλήσεις του μέλλοντος, στάσεις και αντιλήψεις των εκπαιδευτικών*. Διπλωματική εργασία: Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών στη Διοίκηση & Οργάνωση Εκπαιδευτικών Μονάδων. Θεσσαλονίκη: Αλεξάνδρειο Τεχνολογικό Εκπαιδευτικό Ίδρυμα.

Ζαφειρόπουλος Κ. (2015). *Πώς γίνεται μία επιστημονική εργασία*. Αθήνα: Εκδόσεις Κριτική.

Κορδής, Νεκτάριος. “*Η Ελλάδα βρίσκεται στην 5η θέση με τους πιο ηλικιωμένους εκπαιδευτικούς στην ΕΕ.*” *Ipaidia.gr*, 25 Nov. 2020, www.ipaidia.gr/paideia/i-ellada-vrisketai-stin-5i-thesi-me-tous-pio-ilikiomenous-ekpaideutikous-stin-ee/ .

Λιοναράκης Α., «*Για ποια ‘εξ αποστάσεως εκπαίδευση’ μιλάμε*»; εισήγηση στο 1ο Πανελλήνιο Συνέδριο για την Ανοικτή και εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση του Ελληνικού Ανοικτού Πανεπιστημίου, 25 - 27 Μαΐου, Πάτρα, 2001.

Μακροδήμος, Ν., Παπαδάκης, Σ., & Κουτσούμπα, Μ. (2017). *Σχολική εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση: μια μελέτη περίπτωσης με τη μέθοδο της Ανεστραμμένης Τάξης για τα Μαθηματικά της Ε' Δημοτικού*. *Open Education - The Journal for Open and Distance Education and Educational Technology*, 13(1).

Μάρκος, Α.(2012). *Οδηγός Ανάλυσης Αξιοπιστίας και Εγκυρότητας Ψυχομετρικών Κλιμάκων με το SPSS*. Αλεξανδρούπολη, 2012.

Μίμινου, Α., and Σπανακά. Α.,(2012). *Σχολική εξ αποστάσεως εκπαίδευση: Καταγραφή και συζήτηση μίας βιβλιογραφικής επισκόπησης*. Διεθνές Συνέδριο για την Ανοικτή & εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση.

Μίμινου, Α., and Σπανακά. Α.,(2013) “*Σχολική Εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση: Καταγραφή Και Συζήτηση Μίας Βιβλιογραφικής Επισκόπησης.*” Διεθνές Συνέδριο Για Την Ανοικτή & Εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση, 2013.

Μπακιρτζή, Ι. (2021). *Κλείσιμο σχολείων. Και τώρα τι; -Μια διερεύνηση των απόψεων των εκπαιδευτικών για τη σύγχρονη και ασύγχρονη εκπαίδευση*. 1^ο Διεθνές Διαδικτυακό Συνέδριο Από τον 20ο στον 21ο αιώνα μέσα σε 15 ημέρες. 3-5 Ιουλίου 2020.

Παπακωνσταντίνου, Γ. (2008). *Εισαγωγή καινοτομιών στην εκπαιδευτική μονάδα: ο ρόλος του διευθυντή, στο: Οδηγός Επιμόρφωσης*. Διαπολιτισμική Εκπαίδευση και Αγωγή. Θεσσαλονίκη.

Σαχινίδης, Κ., & Πολυχρονάκης, Γ. (2016). *ΤΠΕ και εξ αποστάσεως εκπαίδευση στην υπηρεσία της δια βίου μάθησης. Πρόσβαση στη γνώση ή ένας νέος ψηφιακός δυϊσμός;* Διεθνές Συνέδριο για την Ανοικτή & Εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση, 5(2Α)

Σολομωνίδου, Χ. (2006). *Νέες Τάσεις στην Εκπαιδευτική Τεχνολογία. Εποικοδομητισμός και Σύγχρονα Περιβάλλοντα Μάθησης*. Αθήνα: Μεταίχμιο.

Σοφός, Α., Κώστας, Α., & Παράσχου, Β. (2015). *Online εξ αποστάσεως εκπαίδευση*. Αθήνα: Σύνδεσμος Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών. Ανακτήθηκε από: <http://hdl.handle.net/11419/182> .

Σπυρομήτρος, Α. & Ιορδανίδης, Γ. (2017). *Σύνδρομο επαγγελματικής εξουθένωσης και επαγγελματικό άγχος των εκπαιδευτικών δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης: η περίπτωση της περιφέρειας δυτικής Θεσσαλονίκης*. Επιστημονική Επετηρίδα Παιδαγωγικού Τμήματος Νηπιαγωγών Πανεπιστημίου Ιωαννίνων, 10(1), <https://doi.org/10.12681/jret.13781> .

Στάμκος, Γ., (2019). *Παγκοσμιοποίηση 4.0/ Η 4^η Βιομηχανική Επανάσταση έφτασε*. Δημοσιεύτηκε 2 Μαρτίου 2019. Ανακτήθηκε : <https://zenithmag.wordpress.com> .

Σταχτέας, Χ., Σταχτέας, Φ. (2020). *Ιχνηλάτηση των απόψεων των καθηγητών για την τηλεεκπαίδευση στην αρχή της πανδημίας*. Επιστήμες Αγωγής, Τεύχος 2.

Σφακιωτάκη, Κ. (2017). *Ο ρόλος της οργάνωση μελέτης στην εξ αποστάσεως εκπαίδευση*. Διεθνές Συνέδριο για την Ανοικτή & Εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση, 9(2).

Τζιμογιάννης, Α. (2002). *Προετοιμασία του Σχολείου της Κοινωνίας της Πληροφορίας. Προς ένα Ολοκληρωμένο Μοντέλο Ένταξης των τεχνολογιών της πληροφορίας και της Επικοινωνίας στο Ελληνικό Εκπαιδευτικό Σύστημα*. Σύγχρονη Εκπαίδευση.

Τζιφόπουλος Μ., “*Η εξ αποστάσεως εκπαίδευση ως ένα εξελισσόμενο ‘εργαλείο’ για τους σύγχρονους εκπαιδευτικούς: Δυνατότητες-περιορισμοί-προτάσεις.*” *Θέματα Επιστημών και Τεχνολογίας στην Εκπαίδευση*.1(2)

Τζιμογιάννης, Α., & Κόμης, Β. (2004). *Στάσεις και αντιλήψεις εκπαιδευτικών της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης σχετικά με την εφαρμογή των ΤΠΕ στη διδασκαλία τους*. Πρακτικά 4^{ου} Πανελληνίου Συνεδρίου με διεθνή Συμμετοχή. Αθήνα.

Χρυσοστόμου, Α. (2020). *"Εξ αποστάσεως εκπαίδευση: απόψεις και στάσεις εκπαιδευτικών πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης κατά την προσωρινή απαγόρευση λειτουργίας των σχολείων λόγω του κορωνοϊού COVID-19"*. Μεταπτυχιακή Διπλωματική Εργασία. Διδρυματικό Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών Παιδαγωγική μέσω Καινοτόμων Τεχνολογιών και Βιοϊατρικών Προσεγγίσεων. Παιδαγωγικό Τμήμα. ΑΣΠΑΙΤΕ. Αθήνα.

Ξενογλώσση

Akkoyunlu, B., & Soyly, M. Y. (2006). *A study on students' views on blended learning environment*. Turkish Online Journal of Distance Education, 7(3).

Aleksandra Kruszewska, Stanisława Nazaruk & Karolina Szewczyk (2020) *Polish teachers of early education in the face of distance learning during the COVID-19 pandemic – the difficulties experienced and suggestions for the future*, Education 3(13).

Chen, T., Peng, L., Yin, X., Rong, J., Yang, J., & Cong, G. (2020). *Analysis of user satisfaction with online education platforms in China during the COVID-19 pandemic*. Healthcare, 8(3). <https://doi.org/10.3390/healthcare8030200>.

Campbell DT, Stanley JC (1963). *The James Lind Library*, 11 Jan. 2016, www.jameslindlibrary.org/campbell-dt-stanley-jc-1963/.

Creswell, J. (2015). *Educational Research: Planning, Conducting, and Evaluating Quantitative and Qualitative Research*. New York: Pearson.

Di Pietro, G., Biagi, F., Costa, P., Karpiński, Z. & Mazza, J. (2020). *The likely impact of COVID-19 on education: Reflections based on the existing literature and international datasets*. Luxembourg: Publications Office of the European Union.

Huang, R.H., Liu, D.J., Tlili, A., Yang, J.F., Wang, H.H., et al. (2020). *Handbook on Facilitating Flexible Learning During Educational Disruption: The Chinese Experience in Maintaining Undisrupted Learning in COVID-19 Outbreak*. Beijing: Smart Learning Institute of Beijing Normal University.

Huang, R., Tlili, A., Chang, T.W. et al. (2020) Disrupted classes, undisrupted learning during COVID-19 outbreak in China: application of open educational practices and resources. *Smart Learn. Environ.* 7(19).

Jena, P. K. (2020). *Online learning during lockdown period for covid-19 in India*. *International Journal of Educational Research*, 9(8).

Juutinen, S., & Saariluoma, P. (2010). *Emotional Obstacles for E-Learning--A User Psychological Analysis*. *European Journal of Open, Distance and E-Learning*. <https://eric.ed.gov/?id=EJ911754>.

Karalis, T. (2020). *Planning and evaluation during educational disruption: Lessons learned from COVID-19 pandemic for treatment of emergencies in education*. *European Journal of Education Studies*, 7 (4).

Karalis, T., & Raikou, N. (2020). *Teaching at the times of COVID-19: Inferences and Implications for Higher Education Pedagogy*. *International Journal of Academic Research in Business and Social Sciences*, 10(5).

Keegan, D. (2001). *Οι βασικές αρχές της ανοικτής και εξ αποστάσεως εκπαίδευσης*. Αθήνα. Μεταίχμιο.

Olasile Babatunde Adedoyin & Emrah Soykan (2020). *Covid-19 pandemic and online learning: the challenges and opportunities*, *Interactive Learning Environments*.

Peters, O.F. (Herg.). (2009). *Distance Education in Transition. New Trends and Challenges. Distance Education in Transition: new trends and challenges* (4th edition). Oldenburg, Germany: Carl von Ossietzky Universität.

Raikou, N. (2019). *Teacher Education at the forefront: Long-term study through the prism of University Pedagogy and Transformative Learning theory*. European Journal of Education Studies, 6(3).

Rashid, M., & Elahi, U. (2012). *Use of educational technology in promoting distance education*. Turkish Online Journal of Distance Education, 13(1).

Srivastava, P. (2018). *Advantages & disadvantages of e-education & e-learning*. Journal of Retail Marketing & Distribution Management, 2(3).

Tamsin S. (2007) Review: Colin Robson (2007). *How to Do a Research Project: A Guide for Undergraduate Students*, Qualitative Research in Psychology, 4(4).

Διαδικτυακοί τόποι

https://ec.europa.eu/info/law/law-topic/data-protection/data-protection-eu_el .

[https://www.oecd.org/skills/piaac/Skills%20volume%201%20\(eng\)--full%20v12--eBook%20\(04%2011%202013\).pdf](https://www.oecd.org/skills/piaac/Skills%20volume%201%20(eng)--full%20v12--eBook%20(04%2011%202013).pdf) .

<https://sociology.soc.uoc.gr/pegasoc/wp-content/uploads/2014/10/Microsoft-Word-Papageorgiou-Egkyrotita.pdf> .

<https://www.who.int/docs/default-source/coronaviruse/mental-health-considerations.pdf> .

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Ερωτηματολόγιο Έρευνας

Ο αντίκτυπος της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης στην εκπαιδευτική κοινότητα

Αγαπητοί και αγαπητές συνάδελφοι,

Το παρόν ερωτηματολόγιο αποτελεί βασικό μέρος της διπλωματικής μου εργασίας με θέμα "Ο Αντίκτυπος της Εξ αποστάσεως Εκπαίδευσης στην Εκπαιδευτική Κοινότητα" στο πλαίσιο του μεταπτυχιακού προγράμματος σπουδών <<Οικονομικά της Εκπαίδευσης και Διαχείριση Εκπαιδευτικών Μονάδων>> του Πανεπιστημίου Πειραιώς.

Η έρευνα επικεντρώνεται στην συγκέντρωση των απόψεων εκπαιδευτικών πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης αναφορικά με τις επιπτώσεις της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης στην επιτέλεση του εκπαιδευτικού τους έργου και στην ψυχολογία τους.

Τα δεδομένα θα που θα συλλεχθούν είναι ανώνυμα και θα χρησιμοποιηθούν μόνο για τους σκοπούς της έρευνας. Ο χρόνος συμπλήρωσης του ερωτηματολογίου είναι περίπου δέκα λεπτά.

Ευχαριστώ εκ των προτέρων για τον χρόνο σας,

Μαρμαρά Στυλιανή.

(* : Υποχρεωτική απάντηση)

Δημογραφικά Στοιχεία

1. Φύλο *

- Γυναίκα
- Άνδρας
- Άλλο

2. Ηλικία *

- 22-30
- 31-40
- 41-50
- 51 και άνω

3. Έτη προϋπηρεσίας *

- 0-5 έτη
- 6-10 έτη
- 11-15 έτη
- 16-20 έτη
- 21 και άνω

4. Περιοχή εκπαιδευτικής μονάδας που υπηρετείτε *

- Αστικό κέντρο
- Μη αστική περιοχή

5. Επίπεδο σχολικών τάξεων που διδάσκετε *

- Πρώτη/Δευτέρα Δημοτικού
- Τρίτη/Τετάρτη Δημοτικού
- Πέμπτη/Έκτη Δημοτικού

6. Επίπεδο σπουδών *

- Πανεπιστημιακή Εκπαίδευση
- Μεταπτυχιακές σπουδές
- Διδακτορικό

7. Κατοχή πιστοποιημένων γνώσεων *

- Πτυχίο ECDL
- Πιστοποίηση Α επιπέδου "Βασικές Δεξιότητες Χρήσης Υπολογιστή".
- Πιστοποίηση Β επιπέδου "Αξιοποίηση και Εφαρμογή των ΤΠΕ στην διδακτική πράξη"
- Δεν διαθέτω κάποια πιστοποίηση χρήσης ΤΠΕ
- Άλλο:

Πρόσβαση στην τεχνολογία

8. Η εκπαιδευτική μονάδα διαθέτει πρόσβαση στο διαδίκτυο σε όλους τους χώρους διδασκαλίας. *

Διαφωνώ απόλυτα   1   2   3   4   5   Συμφωνώ απόλυτα

9. Ο τεχνολογικός εξοπλισμός της εκπαιδευτικής μονάδας είναι επαρκής ώστε να υποστηριχτεί ποιοτική χρήση των ΤΠΕ. *

Διαφωνώ απόλυτα   1   2   3   4   5   Συμφωνώ απόλυτα

10. Υπάρχουν όλα τα απαραίτητα λογισμικά/εργαλεία (προγράμματα τηλεεκπαίδευσης, κάμερες, μικρόφωνα, κλπ.). *

Διαφωνώ απόλυτα   1   2   3   4   5   Συμφωνώ απόλυτα

11. Υπάρχει διαθέσιμη τεχνική υποστήριξη για την αντιμετώπιση προβλημάτων. *

Διαφωνώ απόλυτα   1   2   3   4   5   Συμφωνώ απόλυτα

12. Εφάρμοζα μεθόδους εξ αποστάσεως εκπαίδευσης και πριν την πανδημία COVID-19. *

Διαφωνώ απόλυτα   1   2   3   4   5   Συμφωνώ απόλυτα

Απόψεις εκπαιδευτικών σχετικά με την εξ αποστάσεως εκπαίδευση.

13. Η εξ αποστάσεως εκπαίδευση υποστηρίζει ικανοποιητικά την διδακτική πράξη. *

Διαφωνώ απόλυτα 1 2 3 4 5 Συμφωνώ απόλυτα

14. Η εξ αποστάσεως εκπαίδευση καταργεί τους χρονικούς και τοπικούς περιορισμούς. *

Διαφωνώ απόλυτα 1 2 3 4 5 Συμφωνώ απόλυτα

15. Η εξ αποστάσεως εκπαίδευση μειώνει πραγματικά τους περιορισμούς πρόσβασης στην μάθηση (δυσκολίες όρασης, ακοής, κλπ.). *

Διαφωνώ απόλυτα 1 2 3 4 5 Συμφωνώ απόλυτα

16. Η εξ αποστάσεως εκπαίδευση υποστηρίζει την αυτονομία του εκπαιδευτικού και του μαθητή. *

Διαφωνώ απόλυτα 1 2 3 4 5 Συμφωνώ απόλυτα

17. Η τηλεεκπαίδευση μπορεί να εφαρμοστεί σε κάθε περίπτωση διδασκαλίας μαθησιακού αντικειμένου. *

Διαφωνώ απόλυτα 1 2 3 4 5 Συμφωνώ απόλυτα

18. Η εξ αποστάσεως εκπαίδευση ευνοεί συγκεκριμένες προσωπικότητες μαθητών. *

Διαφωνώ απόλυτα 1 2 3 4 5 Συμφωνώ απόλυτα

19. Η εξ αποστάσεως εκπαίδευση παρέχει ευκαιρίες για ανάπτυξη τεχνικών επίλυσης προβλημάτων και βαθύτερης κατανόησης. *

Διαφωνώ απόλυτα 1 2 3 4 5 Συμφωνώ απόλυτα

20. Το περιβάλλον της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης συμβάλλει στην προστασία των προσωπικών δεδομένων. *

Διαφωνώ απόλυτα 1 2 3 4 5 Συμφωνώ απόλυτα

Επιπτώσεις της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης στο διδακτικό έργο

21. Η χρήση τεχνολογίας ενισχύει το ενδιαφέρον των μαθητών. *

Διαφωνώ απόλυτα 1 2 3 4 5 Συμφωνώ απόλυτα

22. Ο εκπαιδευτικός αποκτά την δυνατότητα χρήσης διαφόρων εργαλείων μάθησης και παροχής εξατομικευμένης διδασκαλίας. *

Διαφωνώ απόλυτα 1 2 3 4 5 Συμφωνώ απόλυτα

23. Δημιουργούνται συνθήκες σύγχρονης και ασύγχρονης επικοινωνίας για παροχή διευκρινήσεων, ανατροφοδότησης και επίλυσης αποριών. *

Διαφωνώ απόλυτα 1 2 3 4 5 Συμφωνώ απόλυτα

24. Οι μαθητές αναλαμβάνουν πρωτοβουλίες και αξιοποιούν τα διαθέσιμα εκπαιδευτικά μέσα. *

Διαφωνώ απόλυτα 1 2 3 4 5 Συμφωνώ απόλυτα

25. Ο εκπαιδευτικός έχει περιθώρια ελευθερίας στην παράδοση και εξέταση της διδασκτέας ύλης. *

Διαφωνώ απόλυτα 1 2 3 4 5 Συμφωνώ απόλυτα

26. Ο εκπαιδευτικός μπορεί να κατευθύνει τους μαθητές προς εναλλακτικούς τρόπους μάθησης και μελέτης. *

Διαφωνώ απόλυτα 1 2 3 4 5 Συμφωνώ απόλυτα

27. Υπάρχει αμεσότητα στην διάδραση μεταξύ εκπαιδευτικού και μαθητή *

Διαφωνώ απόλυτα 1 2 3 4 5 Συμφωνώ απόλυτα

28. Ευνοείται η ομαδοσυνεργατική διδασκαλία και η ανάπτυξη σχέσεων μεταξύ των μαθητών. *

Διαφωνώ απόλυτα 1 2 3 4 5 Συμφωνώ απόλυτα

Επιπτώσεις της Εξ αποστάσεως εκπαίδευσης στον Εκπαιδευτικό

Μέσω της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης και της χρήσης της τεχνολογίας αναδεικνύεται:

29. Η ανάπτυξη πνεύματος καινοτομίας του εκπαιδευτικού. *

Διαφωνώ απόλυτα 1 2 3 4 5 Συμφωνώ απόλυτα

30. Η αύξηση της αυτοεκτίμησης και αυτοπεποίθησης του εκπαιδευτικού. *

Διαφωνώ απόλυτα 1 2 3 4 5 Συμφωνώ απόλυτα

31. Η αύξηση της ανεξαρτησίας του εκπαιδευτικού. *

Διαφωνώ απόλυτα 1 2 3 4 5 Συμφωνώ απόλυτα

32. Η βαθύτερη σύνδεση με τους εκπαιδευόμενους. *

Διαφωνώ απόλυτα 1 2 3 4 5 Συμφωνώ απόλυτα

33. Η μείωση των περιορισμών στον σχεδιασμό των μεθόδων διδασκαλίας. *

Διαφωνώ απόλυτα 1 2 3 4 5 Συμφωνώ απόλυτα

34. Η μείωση προσωπικού ελεύθερου χρόνου του εκπαιδευτικού. *

Διαφωνώ απόλυτα 1 2 3 4 5 Συμφωνώ απόλυτα

35. Η αρνητική επιρροή στην προσωπική (εξωσχολική) ζωή του εκπαιδευτικού. *

Διαφωνώ απόλυτα 1 2 3 4 5 Συμφωνώ απόλυτα

36. Η δημιουργία συναισθημάτων άγχους και ψυχολογικής πίεσης. *

Διαφωνώ απόλυτα 1 2 3 4 5 Συμφωνώ απόλυτα

37. Η αδιαφορία μαθητών και απόρριψη της προσπάθειας του εκπαιδευτικού. *

Διαφωνώ απόλυτα 1 2 3 4 5 Συμφωνώ απόλυτα

38. Η αναγκαιότητα τεχνικής υποστήριξης και συμβουλευτικής στον εκπαιδευτικό. *

Διαφωνώ απόλυτα 1 2 3 4 5 Συμφωνώ απόλυτα

39. Η αναγκαιότητα επιμορφώσεων στις νέες τεχνολογίες. *

Διαφωνώ απόλυτα 1 2 3 4 5 Συμφωνώ απόλυτα

40. Η επιτακτική ανάγκη εφαρμογής μεθόδων προστασίας των προσωπικών δεδομένων. *

Διαφωνώ απόλυτα 1 2 3 4 5 Συμφωνώ απόλυτα